

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

II РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 96

София, понеделник, 29 май

1933 г.

104. заседание

Събота, 27 май 1933 година.

(Открито от председателя А. Малинов в 16 ч 55 м.)

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е:

Отпуски, разрешени на народни представители . . . 2201

3) Министерството на войната. (Разискване и приемане с акламация) 2207

Бюджетопроекти за разходитъ през 1933/1934 финансовата година по:

1) Министерството на железниците, пошитъ и телеграфитъ: 1) Морска и Дунавска полицейска служба, 2) Морска учебна частъ, 3) Железнопътна училище. (Докладване и приемане) . . . 2201

Предложение на народния представител А. Кантарджиев за приемане бюджетопоекта за разходитъ по Министерството на войната през 1933/1934 финансовата година с акламация. (Приемане). 2215

2) Министерството на железниците, пошитъ и телеграфитъ — Дирекция на въздухоплаването. (Докладване и приемане) 2204

Дневен редъ за следващото заседание 2222

Председателъ: (Звъни) Има нужното число народни представители. Обявявамъ заседанието за открито.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ г. г. народни представители: Ангеловъ Боянъ, Бончевъ Тодоръ, Бръшляновъ Цоню, Василевъ Иванъ, Василевъ Григоръ, Влаховъ Димитъръ, Георгиевъ Георги, Георгиевъ Павелъ, Джанкардашлийски Димитъръ, Дилиновъ Минчо, Димитровъ Захари, Димитровъ Коста Желевъ, Дичевъ Петко, Доброволски Стефанъ, Ецовъ Борисъ, Желябовъ Жеко, Запряновъ Петко, п. Захариевъ Захари, Игнатовъ Тодоръ, Илиевъ Стойко, Йотовъ Никола, Калиновъ Благой, Канавирски Георги, Каракашевъ Никола, Колевъ Петко Пеневъ, х. Лековъ х. Андрей, Лоловъ Сава, Лулчевъ Коста, Мариновъ Василь, Маринчевъ Георги, Мирски Христо, Митовъ Генко, Мошановъ Стойчо, Нейковъ Димитъръ, Пастуховъ Кръстю, х. Петковъ х. Георги, Петковъ Стефанъ, Радоловъ Александъръ, Савовъ Николай, Сакъзовъ Янко, Синигерски Младенъ, Славовъ Стойне, Статевъ Христо, Тодоровъ Димитъръ, Цановъ Стефанъ, Циганчевъ Анастасъ, Чорбаджиевъ Петко, Якимовъ Тодоръ и Янакиевъ Василь)

Съобщавамъ на Народното събрание, че представителството е разрешило отпускъ на следнитъ народни представители:

На г. Анастасъ Капитановъ — 1 день;
На г. Теодоси Кънчевъ — 1 день;
На г. Минчо Дилиновъ — 6 дни;
На г. Василь Бъчваровъ — 3 дни;
На г. Петъръ Попивановъ — 2 дена;
На г. Александъръ Радоловъ — 2 дена;
На г. Георги Ютовъ — 2 дена;
На г. Кръстю Пастуховъ — 2 дена и
На г. Крумъ Кораковъ — 2 дена.

Пристъпваме къмъ пуйктъ първи на първата точка отъ дневния редъ — второ четене на бюджетопоекта за разходитъ по Министерството на железниците, пошитъ и телеграфитъ: 1. Морска и Дунавска полицейска служба. 2. Морска учебна частъ. 3. Железнопътна училище, за 1933/1934 финансовата година.

Има думата докладчикътъ г. Крумъ Кораковъ.

„Б Ю Д Ж Е Т Ъ“

за разходитъ по Министерството на железниците, пошитъ и телеграфитъ:

1. Морска и Дунавска полицейска служба. 2. Морска учебна частъ. 3. Железнопътна училище, за 1933/1934 финансовата година“.

Председателъ: Който приема заглавието на бюджетопоекта, моля, да вдигне ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Министерство на железниците, пошитъ и телеграфитъ.“

Главна дирекция на железниците и пристанищата. Морска и Дунавска полицейска служба и морска учебна частъ“.

Председателъ: Който приема заглавието, моля, да вдигне ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Глава I.

Разходи за личния съставъ.

Председателъ: Който приема заглавието на глава I, моля, да вдигне ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 1 — вж. прил. т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Който приема § 1, моля, да вдигне ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): На края на бюджетопоекта, на стр. 21, има четири забележки; комисията

*) За текста на бюджетопоекта вж. прил. т. I, № 75.

добави нова забележка пета съ следното съдържание: (Чете) „Добитата икономия по кредита от § 1 може да се изразходва за нужди по определение от министъра на железниците пощите и телеграфите въ съгласие съ министъра на финансите. По същия начинъ се постъпва съ икономията и по всички други параграфи, като неизползуваните до края на бюджетното упражнение суми се изтеглятъ съ авансови платежни заповѣди и се изразходватъ и оправдаватъ до 30 декемврий 1934 г. Неизползуваните до тая дата суми се внасятъ на приходъ въ съкровището“.

Председателътъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ забележка пета на стр. 21, както се докладва отъ докладчика, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Глава II.
„Храна и фуражъ“

Председателътъ: Който приема заглавието на глава II, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 2 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 2, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 3 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 3, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Глава III
облѣкло, постелни предмети, снаряжение моряшко и конско, обозъ и упряжъ“.

Председателътъ: Който приема заглавието на глава III, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 4 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 4, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д) (Чете § 5 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 5, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 6 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 6, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 7 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 7, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Глава IV.
О р ж ж и е“.

Председателътъ: Който приема заглавието на глава IV, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 8 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 8, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете) .

„Глава V.
Санитарни разходи“

Председателътъ: Който приема заглавието на глава V, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 9 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 9, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Глава VI.
За обучението“

Председателътъ: Който приема заглавието на глава VI, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 10 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 10, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 11 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 11, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Глава VII.
Домакински разходи“.

Председателътъ: Който приема заглавието на глава VII, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 12 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 12, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 13 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 13, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 14 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 14, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 15 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 15, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 16 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 16, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Глава VIII.
Специални разходи“.

Председателътъ: Който приема заглавието на глава VIII, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 17 — вж. прил. Т. I, № 75)

Въ този параграфъ комисията направи следната добавка: къмъ срѣдата на текста на параграфа подиръ думитъ „съгласно чл. 35 и 38 отъ закона за общественитъ осигуровки“ прибави думитъ „презъ настоящата и минали години“.

Кредитътъ по параграфа остава сѣщиятъ.

Председателтъ: Който приема § 17 заедно съ добавката, приета отъ комисията, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 18 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателтъ: Който приема § 18, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Глава IX.
Общи разходи“.

Председателтъ: Който приема заглавието на глава IX, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 19 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателтъ: Който приема § 19, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 20 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателтъ: Който приема § 20, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 21 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателтъ: Който приема § 21, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 22 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателтъ: Който приема § 22, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 23 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателтъ: Който приема § 23, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 24 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателтъ: Който приема § 24, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете) Всичко веществени разходи — 19.416.820 л. А всичко заплати и веществени разходи за Морската и Дунавска полицейска служби и Морската учебна частъ — 38.645.880 л.“

Председателтъ: Който приема „Всичко заплати и веществени разходи за Морската и Дунавска полицейска служби и Морската учебна частъ — 38.645.880 л.“, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете забележки 1 до 6 — вж. прил. Т. I, № 75) Въ забележка III, последното изречение се преработва така: „Добитата икономия по кредитъ отъ § 1 може да се изразходва за нужди по определение отъ министра на желѣзницитъ, пощитъ и телегра-

фитъ въ съгласие съ министра на финанситъ. По сѣщия начинъ се поставя съ икономитъ и по всички други параграфи, като неизползуванитъ до края на бюджетното упражнение суми се изтеглятъ съ авансови платежни заповѣди и се изразходватъ и оправдаватъ до 30 декемврий 1934 г. Изразходванитъ до тая дата суми се внасятъ на приходъ въ сѣкровището“.

Председателтъ: Който приема измѣнението, направено отъ комисията въ забележка III, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Желѣзнопѣтно училище.“

Глава X.

Заплати на личния съставъ“.

Председателтъ: Който приема заглавието на глава X, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 25 — вж. прил. Т. I, № 75)

Въ обяснителната таблица на стр. 21, въ отдѣла „храна“ се прави следното измѣнение: заличава се единъ надзирателъ съ годишна заплата 23.400 л. и ставатъ двама надзиратели съ годишна заплата 46.800 л. за двамата — по 23.400 едному.

Министъръ С. Костурковъ: Това е една техническа поправка.

Председателтъ: Който приема § 25 съ обяснителната таблица, заедно съ измѣнението, което е направено отъ комисията, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Глава XI.

Храна и фуражъ“.

Председателтъ: Който приема заглавието на глава XI, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 26, заедно съ забележката — вж. прил. Т. I, № 75)

Въ този параграфъ комисията направи следнитъ редакционни поправки: въ последното изречение думата „готварски“ се замѣня съ думата „готварници“, а въ забележката думата „разноснитъ“ се замѣня съ думата „разходитъ“.

Председателтъ: Който приема § 26, съ докладванитъ измѣнения, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 27, заедно съ забележката — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателтъ: Който приема § 27, заедно съ забележката, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Глава XII.

„Облѣкло, постелни предмети, обозъ, конско снаряжение и упряжъ“.

Председателтъ: Който приема заглавието на глава XII, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 28 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателтъ: Който приема § 28, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 29 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Който приема § 38, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 39 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Който приема § 39, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 40 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателът: Който приема § 40, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Глава XVI.
Общи разходи“.

Председателъ: Който приема заглавието на глава XVI, моля, да вдигне ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 41 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателят: Който приема § 41, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Караковъ (д): (Чете § 42 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Който приема § 42, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Коракъ (д): (Чете § 43 — вж. прил. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ изменение.

Председателът: Който приема § 43, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Коракъ (д): (Чете § 44 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателят: Който приема § 44, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Керакъ (л): (Чете § 45 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ изменение

Председателъгъ: Който приема § 45, моля, да вдигне
ръка Мнозинство, Съборието приема.

Докладчикъ М. Корганскъ (1): (Чете § 46 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ изменение.

Председателъ: Койго приема § 46, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Декладчикъ К. Коракъ (д): (Чете § 47 — вж. прил. Т. I, № 75)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣненіе .

Председателът: Който приема § 47, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)
„А всичко по бюджета на Морската и Дунавска поли-
цейска служба, Морската учебна часть и Ж.-п. училище
— 50.144.460 л.“

Председателът: Които приемат всичко разходъ по бюджета на Морската и Дунавска полицейска служба, Морската учебна част и Ж.-п. училище — 50.144.460 л., да вдигнат ръка. Мнозинство. Събранието приема.

Минаваме към буква **б** на точка първа от дневния ред — второ четене бюджетпроекта на Дирекцията на въздухоплаването.

Моля г. докладчика да го докладва.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Б Ю Д Ж Е Т Ъ“

за разходитѣ по Министерството на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ — Дирекция на въздухоплаването — за 1933/1934 финансова година“.

Председателъ: Които приематъ заглавието на бюджетопроекта, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Глава I.

Личенъ съставъ“.

Председателъ: Които приематъ заглавието на глава I, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 1, заедно съ обяснителната таблица къмъ него — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ, заедно съ обяснителната таблица къмъ него, безъ измѣнение.

Председателъ: Който приема § 1, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Глава II.

Възнаграждения, помощи, обезщетения и осигуровки“.

Председателъ: Които приематъ заглавието на глава II, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 2 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Който приема § 2, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 3 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Който приема § 3, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 4 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Който приема § 4, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 5 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Който приема § 5, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 6 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 6, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 7 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 7, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 8 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 8, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 9 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 9, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

*) За текста на бюджетопроекта вж. прил. Т. I, № 75.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 10 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 10, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 11 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 11, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете забележката следъ § 11, на стр. 3, най-долу — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие тази забележка безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ тази забележка, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Глава III.

Храна и фуражъ“.

Председателъ: Които приематъ заглавието на глава III, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 12 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 12, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 13 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 13, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете забележката следъ § 13 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие тази забележка безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ тази забележка, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Глава IV.

Облѣкло, снаряжение и превозни сръдства“.

Председателъ: Които приематъ прочетеното заглавие, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 14 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 14, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 15 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 15, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 16 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Които приематъ § 16, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Глава V.

Комплектуване, устройство летищата и обучението“.

Председателъ: Които приематъ заглавието на глава V, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 17 — вж. прил. Т. I, № 75)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателът: Които приемат § 39, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик К. Кораковъ (д): Всичко по Дирекцията на въздухоплаването 35.800.000 л.

Председателът: Които приемат обща сума по бюджета на Дирекцията на въздухоплаването 35.800.000 л., моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик К. Кораковъ (д): Следват забележките. (Чете забележките 1—9 — вж. прил. т. I, № 75)

Въ забележка 1. комисията направи следното изменение: думитъ „Министерския съвет“ въ края на първата алинея се изтриват и вмѣсто тѣхъ се прибавятъ: „министра на железниците, пощите и телеграфитѣ въ съгласие съ министра на финанситѣ“.

Следъ това се прибавя следниятъ текстъ: (Чете) „По сѣкия начинъ се постѣпва съ икономитѣ и по всички други параграфи, като неизползуванитѣ до края на бюджетното упражнение суми се изтегляватъ съ авансови платежни заповѣди и се изразходватъ и оправдаватъ до 30 декемврий 1934 г. Използуванитѣ до тая дата суми се внасятъ на приходъ въ съкровището“.

Председателът: Които приемат измѣненіята, направени отъ комисията въ забележка 1, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик К. Кораковъ (д): Въ забележка 4, техническото възнаграждение месечно отъ 100—300 л. се измѣнява на отъ 50—500 л.

Председателът: Които приемат измѣненіето, направено отъ комисията и възприето отъ г. министра въ забележка 4, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик К. Кораковъ (д): Прибавя се следната нова забележка 10: (Чете)

„Министърътъ на железниците, пощите и телеграфитѣ има право да определя кои летци съ основна месечна заплата 4.500 л. да получаватъ допълнително къмъ заплатата си още 500 л. месечно.“

„Разпореджането на ал. 2, точка 7 на чл. 4 отъ закона за бюджета на държавата за 1933/1934 финансова година не се отнася за случая“.

Председателът: Които приемат забележка 10, възприета отъ комисията и отъ г. министра, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик К. Кораковъ (д): По предложение на г. министра се прибави нова забележка 11. (Чете) „Дирекцията на въздухоплаването и поддѣленията ѣ могатъ да си създаватъ стопанства и стопански мѣроприятия, приходитѣ отъ които да се употребяватъ за организиране на сѣщитѣ стопанства и мѣроприятия и за подобрене службата на въздухоплаването.“

Всички подобрения и снабдявания по този начинъ ставатъ държавни и се извършватъ съгласно закона за бюджета, отчетността и предприятията по правилникъ, утвърденъ отъ министра на железниците, съ съгласие на министра на финанситѣ“.

Председателът: Които приемат новата забележка 11, приета отъ комисията по предложение на г. министра, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Които приематъ неизмѣненитѣ отъ комисията забележки, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Минаваме къмъ следния пунктъ в отъ точка първа на дневния редъ — второ четене бюджетпроекта на Министерството на войната.

Има думата г. докладчикътъ.

Докладчик К. Кораковъ (д): (Чете)

„БЮДЖЕТЪ“

за разходитѣ по Министерството на войната за 1933/1934 финансова година“.

Председателът: Които приематъ заглавието на бюджетпроекта, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете)

„Глава I.

Разходи за личния съставъ“.

Председателът: Които приематъ прочетеното заглавие, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Кораковъ (д): (Чете § 1 — вж. прил. т. I, № 75)

Председателът: Има думата народниятъ представителъ г. проф. Георги Геновъ.

Г. П. Геновъ (р): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Когато е сложенъ предъ насъ бюджетпроектътъ на Министерството на войната, който сега, следъ свѣтовната война, се нарича обикновено бюджетпроектъ на народната отбрана, ние не можемъ да отгнемъ тукъ, въ Парламента, едно събитие отъ свѣтовно значение, къмъ което сѣ обрнати погледитѣ на цѣлия свѣтъ. Думата ми е за голѣмата конференция по разоръжаването, която въ този моментъ заседава въ Женева и вѣроятно въ близки дни, на всѣки случай преди Лондонската стопанска конференция, ще трѣбва да се видятъ нейнитѣ резултати.

Въпросътъ за разоръжаването на народитѣ или, по-точно, въпросътъ за ограничение на въоръженията не е новъ. Свѣтътъ отдавна се занимава съ него и особено той се занимава съ този въпросъ следъ всѣка една тежка и катастрофална война. Въ време на най-голѣмия разгаръ на Наполеоновитѣ войни, презъ 1795 г., известниятъ, великиятъ нѣмски философъ Емануилъ Кантъ излъзе съ специална брошура „За вѣчния миръ“, въ която начерта своята утопия за разоръжението на народитѣ и за мирното разрешение на всички международни спорове. Идеята на Канта, подета и отъ други нѣмски философи, подета отъ пацифиститѣ на XIX вѣкъ, оставаше, обаче, една утопия. За пръвъ пътъ опитъ да се реализира тя направи рускиятъ императоръ Николай II, който, съ окръжна депеша до европейскитѣ и извъневропейски дипломатически канцеларии отъ 27 августъ 1898 г., покани всички правителства да се събератъ на една международна конференция, да обсъдятъ двата голѣми въпроси, които интересуватъ свѣтовния миръ: въпроса за задължителния арбитражъ и въпроса за разоръжението. Тази за пръвъ пътъ лансирана официално мисль за всеобщо разоръжение бѣ посрещната, ако не отрицателно, доста хладно отъ европейскитѣ и извъневропейскитѣ дипломатически канцеларии. Заявиха, че това е една задача въ тоя моментъ неразрешима; заявиха, че предложението на руското правителство е обречено на сигуренъ неуспѣхъ и че конференцията ще завърши безъ успѣхъ, ако тя се свика. Това застави руското правителство да видоизмѣни първоначално поставенитѣ задачи на конференцията. Съ допълнителна нота отъ 30 декемврий 1898 г. рускиятъ министъръ на външнитѣ работи, графъ Муравйовъ, изясни наново задачитѣ, които руското правителство възлага на тая конференция. Руското правителство заяви, че то не желае тия въпроси непременно да получатъ едно разрешение; че то има само една задача: да слъжи тия въпроси на обсъждане, предъ вниманието на европейскитѣ и извъневропейскитѣ правителства, за да се види, дали не може да се направи нѣщо изобщо въ тая областъ. Главната цель на тая конференция, споредъ него, била да регламентира правото на войната; да се забранятъ ония опасни, вредни, злосторни, разрушителни сръдства въ войната, които причиняватъ страшни страдания както на мирното население, така и на воюващитѣ лица.

Така поправено първото руско предложение, то бѣ прието вече благосклонно. И наистина, на 18 май 1899 г. въ Хага се свика първата конференция за мира, наречена Свѣтовна мирна конференция. Тя, обаче, не можа да разреши дори донѣкъде нито единъ отъ двата поставени ѣ въпроси. По въпроса за разоръжаването тя прие една декларация въ смисълъ, че то е твърде много желателно, безъ, обаче, конференцията да е въ състояние да направи каквото и да е за неговото разрешение. По въпроса за задължителния арбитражъ тя наистина създаде международенъ арбитраженъ съдъ, но въ факултативна форма, безъ да може да приеме въ една категорична форма принципа на задължителното международно правосъдие.

Неуспѣхитѣ по тия два голѣми въпроси и на дветѣ Хагски конференции — презъ 1899 г. и 1908 г. — посочиха, че Европа и цѣлиятъ свѣтъ сѣ далече отъ възможността да получатъ една правна международна организация, която да изключва войната и, следователно, пътятъ за една нова война се отваря. И, наистина, само 6—7 години следъ това, ние бѣхме свидетели на започването на свѣтовната война,

*) За текста на бюджетпроекта вж. прил. т. I, № 75.

която свърши, както знаете, въ същност съ една голяма катастрофа и за победителите, и за победеният, понеже, въместо да установи единъ вѣченъ миръ, единъ траенъ миръ, както се вѣрваше, когато се водеше войната, тя създаде едно положение по-близко до войната, отколкото всѣки другъ пътъ.

Едновременно съ това, обаче, Парижката конференция, която изработи договорите за миръ, постанови въ пакта за Обществото на народите и въ самите договори за миръ да се взематъ всички мѣрки за постигане на едно общо разоръжаване, или по-точно, за ограничаване на въоръженията. Въ чл. 8 на пакта за Обществото на народите тя предвидѣ общитѣ линии, които трѣбва да се следватъ отъ организацията на Обществото на народите за това разоръжаване. А въ преамбюла на оня отдѣлъ отъ договорите за миръ, който постановява разоръжаването на победеният, тя постави ясно задачата на бъдещата работа на Обществото на народите по тоя въпросъ. И азъ именно тукъ искамъ да подчертая положението на победеният страни въ връзка съ постановленията на договорите за миръ.

Въ този преамбюлъ на отдѣла за разоръжаването изрично е казано, че Парижката конференция и парижките договори за миръ постановяватъ разоръжаването на победеният, за да подготвятъ всеобщото разоръжаване. Отъ тукъ, г. г. народни представители, произтича едно задължение за победителят: тия, които разоръжиха победеният народи, сѣ длъжни да изпълнятъ доброволно посетото отъ тѣхъ задължение сами да се разоръжатъ. Това е въ съгласие, както казахъ, и съ чл. 8 отъ пакта за Обществото на народите, който предвижда едно всеобщо и равно разоръжаване за всички държави, членове на Обществото на народите.

Обаче поставена така теоритично отъ Парижката конференция, реализирането на тая задача бѣше извънредно трудно, защото държавите не можеха да се съгласятъ нито върху принципа на равенството и равноправие, което трѣбва да съществува при разоръжаването, нито върху детайлите, върху подробностите на самото разоръжаване. И ние сме свидетели, че отъ 12—13 години, откакто влѣзоха въ сила мирните договори; откато започна да функционира Обществото на народите, до миналата година, сериозни усилия въ пътя на разоръжаването не бѣха направени. Задачата, безспорно, е извънредно мъчна, извънредно сложна, извънредно деликатна. Не е въпросътъ да се постигне само теоритическо съгласие за едно равно разоръжаване. Мъжнотията е: какъ ще трѣбва да се определятъ силите, които ще трѣбва да останатъ на всѣка една държава, които трѣбва да отговарятъ на ония условия, които предвижда чл. 8 отъ пакта, именно да пазятъ вътрешния миръ въ държавите и да позволятъ на държавите да изпълняватъ своите международни задължения, така както сѣ определени въ самия уставъ на Обществото на народите. Едва миналата година, когато Германия влѣзе въ Обществото на народите и когато започна въ нѣколко сесии на Съвета да настоява да се разреши въпросътъ за разоръжаването, т. е. победителят да изпълнява своя ангажментъ, сами да се разоръжатъ, както сѣ разоръжени победеният, тогава Женевската институция трѣбваше да се занимае съ въпроса за това разоръжаване.

На откритата миналата година Женевска конференция за разоръжаване, въ която конференция нашиятъ уважаемъ председател, г. Малиновъ, бѣше председател на българската делегация, борбата между противните страни, между становището на победени и победители, бѣше голяма. Становището на Германия бѣше да се изпълнятъ постановленията на пакта, постановленията на договорите, следователно всички държави да се поставятъ при едни и същи условия на разоръжаване, да нѣма предимства и привилегии за никоя отъ тѣхъ. Становището на победителят бѣше: преди всичко ние имаме мирните договори, които разоръжиха победеният и оставиха свобода на въоръжаването на победителят. Победителят заявяваха, че тѣ не могатъ да се съгласятъ да допуснатъ равенство въ разоръжаването, докато не имъ се гарантира тѣхната сигурност. И отгукъ се преплетоха вече двѣтъ искания: за разоръжаването, което се искаше отъ победеният, и за сигурността, което се искаше отъ победителят.

Въпросътъ за равенството при разоръжаването предизвика голямо разногласие въ Женева. Дълго Франция и нейните съюзници упорствуха да приематъ принципа на равенството. Но предъ категоричното заявление на Германия, че тя не може по никой начинъ да се съгласи да остане съществуващото положение въ договорите — положение на неравенство, положение, което дава привилегия на победителят и поставя въ извънредно мъчно поло-

жение победеният — трѣбваше най-после и Франция да се съгласи и да приеме теоритично принципа на равенството при разоръжаването.

Разбира се, мъжнотията следваха една следъ друга. Трѣбваше да се определятъ точно контингентите на силите, които трѣбва да има всѣка държава. За да се постигне единъ напредѣкъ по този мъжнотъ въпросъ, последва предложението на английския министър-председател г. Макдоналдъ, който вече създаде едно ново съотношение на военните контингенти, на военните сили между държавите, членове на Обществото на народите. Предложението на английския премиеръ, безспорно, има за целъ поддържането на едно равновесие въ силите на отделните държави. Разбира се, то не може да бѣде прието лесно, защото всѣка държава претендира, че тя е онеправдана съ него и че нейните съседни сѣ фаворизирани — нѣщо, което не е съвсемъ вѣрно, защото държавите винаги поддържатъ, че тѣ сѣ най-зле поставени, а най-добре сѣ поставени тѣхните конкуренти и тѣхните съседни. По този начинъ ние дойдохме до днешния моментъ.

Обаче конференцията за разоръжаването се свърза съ редица други политически и стопански проблеми въ свѣта.

Много ясно е днесъ, че ако конференцията по разоръжаването не успѣе, стопанската конференция сѣщо така е обречена предварително на неуспѣхъ — тя може би нѣма и да се събере — защото особено Съединените щати, които винаги сѣ поддържали принципа на разоръжаването или принципа на едно ограничаване въ въоръженията, нѣма да се съгласятъ да участвуватъ въ стопанската конференция. Ако Европа не може да се разоръжи, ако Европа не се съгласи поне на едно временно примирие отъ нѣколко години, да спре своите трескави въоръжения — защото, г. г. народни представители, отъ войната насамъ ние наблюдаваме единъ много важенъ фактъ: победителят не спрѣха своите въоръжения, напротивъ, тѣ се въоръжаватъ съ такъвъ темпъ, съ какъвто не сѣ се въоръжавали даже преди свѣтовната война, днесъ особено техническото въоръжение представлява нѣщо страшно — при една бъдеща война ще бѣдемъ свидетели на едно разрушение, на едно разорение на цѣлата европейска, на цѣлата западна цивилизация. Отъ тукъ виждате и голямия интересъ, който се влага по въпроса за разоръжаването.

Но, г. г. народни представители, ние, като победена страна, като разоръжена страна, трѣбва да подчертаемъ все пакъ нашето становище по този голямъ свѣтовенъ въпросъ, въ разрешението на който, разбира се, ние можемъ да вземемъ малко участие. България е разоръжена, България има армия, която едва поддържа нейната вътрешна сигурност. Едновременно съ това България е заобиколена съ съседни, които иматъ такива грамадни въоръжения, за каквито ние не можемъ да имаме даже представа. България е лишена въ този моментъ отъ елементарна отбрана, въ това време, когато нашите съседни въ продължение на редица години сѣ се въоръжавали и днесъ продължаватъ да се въоръжаватъ, даже когато конференцията за разоръжаването заседава повече отъ една година.

Положението на победеният страни, на разоръжените страни, при тѣзи съотношения на силите, не е лесно. Всѣка една страна, която е разоръжена, има слабо защитени граници; тя става лесна плячка на победителят. Явява се постоянно една опасностъ за нея отъ външни нападения. И отъ тукъ ще разберете много добре защо Германия и другите победени страни настояватъ да се постигне едно общо решение на този въпросъ; или общо разоръжение или, ако това е невъзможно, по силата на инстинкта на самосъхранението на всѣка една нация, на всѣка една държава, да се премине къмъ общо въоръжаване, колкото то да е опасно, колкото то да е нежелателно съ огледъ на утрешния миръ.

Виждате, г. г. народни представители, колко деликатно е положението на победеният, на разоръжените страни. Ние сме точно въ туй положение и ние имаме всички интересъ да се постигне наистина едно общо разоръжаване въ цѣла Европа. Нека всички държави да последватъ примѣра на победеният. Победеният най-малко желаятъ една свобода на въоръженията, защото знаятъ, че трескавите въоръжения ще докаратъ една нова война, както трескавите въоръжения въ края на XIX вѣкъ и въ началото на настоящия вѣкъ докараха свѣтовната катастрофа отъ 1914—1918 г. И заради това гледището на победеният държави и на България е, че трѣбва да направимъ всички усилия конференцията за разоръжаването да успѣе; но

да успее, като прокара принципа на равенството между всички държави във Европа и извън Европа.

Г. г. народни представители! Ако конференцията за разоръжаването успее, ще се открие нова страница в развитието на човечеството. Войните сж следвали една след друга и сж носили все по-големи и по-големи разрушения във свѣта. Особено днесъ, при развитието на тая страшна военна техника, една бъдеща война ще представлява нѣщо страшно за населението на Европа, ще бъде нѣщо страшно особено за обезоръженитѣ, за беззащитно поставенитѣ страни.

Едновременно съ това, обаче, азъ искамъ да обърна вниманието на народното представителство върху единъ фактъ, който вчера ни се съобщи отъ Женева. Това е предложението, да се опредѣли какво нѣщо е нападателътъ, онзи, който не се ползува отъ покровителството на международното право, който се поставя вънъ отъ законитѣ на международното право и противъ който иматъ право да се опълчатъ всички други членове на Обществото на народитѣ.

Думата „нападател“ е предизвиквала много спорове досега въ международния животъ. Всѣка държава, която воюва, се стреми да мине за нападната и обвинява своя противникъ, че той е нападател — и отъ тукъ голѣмитѣ спорове за отговорността на Германия и нейнитѣ бивши съюзници за войната и задължението имъ да плащатъ репарации. Този споръ досега почти никога не е намиралъ едно правилно разрешение, защото е нѣмало единъ независимъ институтъ, който да се произнесе по спора кой е нападнатъ и кой е нападател.

Въ 1914 г., когато започна свѣтовната война, разрази се споръ въ една много остра форма между Италия и Австрия. Италия бѣше задължена, по силата на чл. 7 отъ договора на Тройния съюзъ, по клаузата на *casus foederis*, да подпомогне Австрия въ една война, при която последната би била нападната. Австрия твърдѣше, че вследствие сараевския атентатъ тя е нападната и се намира въ положение на *legitime defense*, на законна самоотбрана — следователно, Италия трѣбва да я подпомогне. Италия поддържаше, напротивъ, че Австрия е нападателка, че тукъ нѣма приложение клаузата на *casus foederis* и, следователно, Италия не е длъжна да се притича на помощъ на Австрия въ войната, която е почнала противъ Сърбия. Както виждате, Италия застана на точно противоположно становище.

Този въпросъ продължава да бъде и сега една голѣма прѣчка за опредѣляне условията за поддържане мира въ свѣта, за опредѣляне кой води справедлива война и кой води, отъ гледна точка на международното право, несправедлива война.

Ние имаме последното предложение въ Женева, което се състои отъ 5 точки. Особено интересна е точка V отъ това предложение, която гласи следното: (Чете) „Смѣта се за държава-нападателка она, която подкрепя въоръжени банди, образувани на нейна територия и нахлуващи въ друга държава и откаже, по искането на другата държава, да лиши тѣзи банди отъ своята подкрепа и покровителство“. Това е единъ текстъ, който на практика ще предизвика голѣми мъжнотии и ще създаде може би голѣми неправди спрямо нѣкои държави. Защото текстътъ е въ такава обща форма редактиранъ, че всѣка една конекралска банда или всѣка една банда, която прави контрабанда презъ границата, може да послужи като *casus belli* на другата държава, за да нападне първата. Това е едно предложение крайно опасно и би трѣбвало въ конференцията за разоръжаване да се обърне особено внимание върху този текстъ, защото той може да бъде източникъ, както казахъ, на едно злоупоставяне на много държави, които, безъ да иматъ една действителна отговорностъ, безъ тѣ да извършватъ каквото и да е нападение, да бъдатъ третирани като нападатели. Нападателъ, както другитѣ точки на предложението говорятъ, се разбира онзи, който напада, който извършва отъ името на властта, отъ името на отговорното правителство известни нападателни действия срещу другата държава. Но фактътъ, че нѣкъде, безъ знанието на властта, мимо нейния контролъ, при невъзможностъ на държавата да контролира тѣзи банди, се формиратъ такива банди и минаватъ въ друга територия, не показва още нищо и, много естествено, въ такъвъ случай държавата не може да бъде държана отговорна за подобни действия.

Тая точка е много опасна. Тя може да предизвика голѣми мъжнотии въ международния животъ и, както казахъ, вмѣсто една стабилизация на мира, да докара едно разстройство на самия миръ. Затова въ конференцията

за разоръжаването, особено въ нейния пленумъ, а и въ комиситѣ трѣбва неминуемо да се обърне внимание на това обстоятелство — че една подобна клауза, неясна, неопредѣлена, съ едно твърде съмнително и спорно съдържание, може да послужи за онеправдаването и злоупоставянето на нѣкои държави.

П. Мърмевъ (мак): Моля, г. Геновъ, позволете! Не подирате ли, че тази точка е създадена като една бомба противъ България?

Г. П. Геновъ (р): Г. г. народни представители! Това предложение не е ново. Преди две години въ Брюкселъ, въ конференцията на дружествата за миръ чрезъ Обществото на народитѣ, сжщо бѣше направено подобно предложение. Източникътъ му бѣше гръцко-сръбски. Въ Балканската конференция въ Цариградъ, при първата редакция на пакта, професоръ Спиридоулоу и Папанастасиу, съ съгласие на сръбската делегация, сжщо така направиха едно подобно предложение, да бъде вписано въ пакта, което, обаче, ние отхвърлихме и то не фигурира въ окончателната редакция на пакта. Следователно, този текстъ не е новъ. Ние се срѣщаме съ него отъ редъ години и, много естествено, той като-че-ли визира държавитѣ на Балканския полуостровъ. Азъ не зная дали е насоченъ точно срещу България или е насоченъ и срещу други държави. Такъвъ споръ имаше и между Турция и Персия, когато турцитѣ минаха на персийска територия да преследватъ бѣгащитѣ въстанили банди срещу турската република. Тогава се повдигна въпросъ и бѣ обсъждано, дали може една държава да мине въ територията на друга държава, преследвайки известни въстанически чети, които сж действовали противъ първата държава или не.

Въ всѣки случай, повтарямъ, това предложение е твърде опасно, текстътъ е много неопредѣленъ, той може да бъде източникъ на голѣми международни разногласия и главно — може да злоупостави невинна държава. А когато ние говоримъ за изграждане на ново международно право, на едно ново международно общество, въ което трѣбва да царуватъ справедливостта, правдата, добритѣ отношения, много естествено, ние трѣбва да избѣгваме ония положения, които съ своята съмнителна редакция, съ своята неясностъ, съ своята неточностъ, могатъ да злоупоставятъ невинни държави и да ги изложатъ на голѣма опасностъ, да изложатъ на опасностъ тѣхната независимостъ. Изобщо конференцията по обезоръжаването трѣбва да бъде наясно по тѣзи въпроси, за да не се създаватъ мъжнотии за известни държави и главно — да не се създаватъ неопредѣлени и неясни положения въ международнитѣ отношения.

Г. г. народни представители! Българската армия е поставена подъ режима на Ньойския договоръ. Азъ нѣма да ви говоря какво представляватъ тия *unicum* клаузи за разоръжението на победенитѣ, вписани въ мирнитѣ договори, съпоставени особено съ правото на победителитѣ, съ правото на нашитѣ съседи да се въоръжаватъ безконтролно и безъ ограничения. Българската армия има една задача — да поддържа вътрешния миръ въ страната, да брани патримониума на българската държава, патримониума на българския народъ. Българската армия е единствениятъ институтъ, на който, много естествено, българската държава може да разчита. Българската армия, следователно, трѣбва да бъде поддържана винаги на надлежната висота. И въ това отношение смѣтамъ, че жертвитѣ, които се правятъ отъ народното представителство и отъ нацията, свършено не сж жертви напразни — тѣ сж жертви необходими, тѣ сж жертви належащи, тъй като при това голѣмо съревнование, при това голѣмо състезание между народитѣ, когато ние не знаемъ какво ни носи утрешниятъ день, всѣка нация трѣбва да се опира на своята сила.

Ние сме още далечъ отъ онова благодатно време, когато само правото и правнитѣ институти ще решаватъ спороветъ между народитѣ и, главно, ще пазятъ независимостта и териториалната цѣлостъ на отдѣлнитѣ държави. Желателно би било това да не е тъй, но ние не можемъ да не бъдемъ въ контактъ съ реалната политика, ние не можемъ да не гледаме фактитѣ такива, каквито сж въ действителностъ. И трѣбва да се подчертае, че свѣтътъ и днесъ си остава далечъ отъ онова блажено време, когато войнитѣ ще минатъ въ историята, а военнитѣ инструменти ще отидатъ въ музеитѣ. Ние живѣемъ днесъ въ едно страшно време. Говорятъ за светостта на мирнитѣ договори, говорятъ ни, че трѣбва да ги пазимъ. Е добре, предъ нашитѣ очи Япония наруши единъ договоръ, който

не бѣше по-малко светъ отъ Версайския, отъ Сенжерменския, отъ Трианонския и отъ Ньойския мирни договори. Тя наруши предъ цѣлия свѣтъ, противъ решението на Обществото на народитѣ, Вашингтонския договоръ отъ 1921 г., който постановява да се пазятъ отъ всички държави териториалната цѣлостъ и политическата независимостъ на китайската държава.

При туй положение азъ искамъ да изтъкна, че по необходимостъ всѣка държава, въ интереса на своето самосъхранение, трѣбва да разчита на своитѣ сили. Не е дошло още времето, когато тя може доброволно да се откаже отъ тѣхъ, разчитайки на международнитѣ сѣдилища и на международнитѣ институти да я пазятъ. Заради това грижитѣ за българската армия трѣбва да бждатъ присѣщи на всички ни, защото не знаемъ какви събития ще настанатъ утре и защото, ако не дай, Боже, събитията се развиятъ зле, ние ще трѣбва да разчитаме пакъ на нея за нашето запазване. Нищо не е по-страшно, г. г. народни представители, на този свѣтъ отъ вражеското нашествие, което избива, унищожаватъ, разрушава ценности, събирани съ вѣкове и десетилѣтия; а това вражеско нашествие може да бжде отбито само съ собственитѣ сили на нацията, изразени въ нейната въоръжена сила.

Г. г. народни представители! Азъ завършвамъ. Българската армия трѣбва да бжде пазена и ценена; тя трѣбва да бжде уважавана отъ всички; тя трѣбва да стои далечъ отъ нашитѣ партийни и партизански борби. Тя не трѣбва да се намѣсва въ политиката. Политиката си остава за политическитѣ партии, политиката е за политикитѣ, за парламентитѣ, за отговорнитѣ правителства, тя не е за армията. Когато армията започва да върши политика въ една държава, съ тая държава е почти свършено. Държава, въ която ставатъ постоянно военни провонцименти, не може да има нито международенъ престижъ, нито вътрешна сила. Тамъ правителствата се смѣнятъ всѣки день, едно отъ друго по-слаби, докато най-после може би възтѣржествува анархията.

Заради туй всички ние, уважавайки българската армия, трѣбва да се стремимъ да я държимъ далече отъ всѣкакви партийни борби и отъ всѣкакви партийни и партизански поплзновения. Тя трѣбва да бжде армия на българската държава, армия на българския народъ, институтъ, къмъ който държавната властъ и нацията ще прибѣгнатъ тогазъ, когато има нужда да защитятъ сѣщата държава, сѣщата нация. Ако тя има нѣкои дефекти, ако има нѣщо да куца въ нея, то трѣбва да бжде поправено, защото все пакъ упованието на нацията, упованието на държавата въ тия смѣтни дни, които преживяваме, въ тая неизвѣстностъ, която ни чака въ утрешния день, щемъ не щемъ, ще трѣбва да бжде въ българската армия.

Ето защо, ние трѣбва да гласуваме бюджета на Министерството на войната, бюджета на българската държавна и народна отбрана, така както ни е представенъ, съ пожелание: армията да се издигне колкото е възможно по-високо, да стане стражъ на народнитѣ и държавни интереси. Това трѣбва да иматъ предъ видъ отговорнитѣ фактори, които сж натоварени съ нейното организиране, съ нейното запазване, съ нейното издигане. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Димитъръ Нейковъ.

Обаждаатъ се: Отсъствува.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Тончо Мечкарски.

Т. Мечкарски (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Предъ насъ, народното представителство, е сложенъ за разглеждане бюджетътъ на Военното министерство — бюджетъ, който буди голѣмъ интересъ всрѣдъ българското общество, тъй като той принадлежи на едно министерство, което е будниятъ часовъ въ защита на нашата родина. Българскиятъ народъ, въ желанието си да постигне обединение на нашето племе, на нашата нация, на всички българъ, преживѣ редъ национални катастрофи. Облѣченъ подъ военния мундиръ, българскиятъ народъ доказва съ себеотрицание вѣрата си къмъ отечеството, любовта си, безграничната си любовъ къмъ ония сѣнародници, които бѣха вънъ отъ предѣлитѣ, и сж и днесъ, на майка България. Той създаде великата военна епопея за примѣръ и назидание на следващитѣ следъ него млади генерации. Смѣлитѣ и решителни военни подвизи на чадата на майка България зарегистрираха въ страницитѣ на военната история такива качества, които учудиха цѣлия

свѣтъ — качества на воененъ стоицизъмъ, себеотрицание, вѣрна служба на родината ни и смѣли защитници на своята национална кауза.

Паметна ще остане тая велика борба на единъ трудолюбивъ народъ, който винаги желае миръ, но който миръ трѣбва да почива на добре разбранитѣ народни интереси, а не миръ, въ чиито основи дееноочно се хвърлятъ черепи, кости и трупове на нашитѣ сѣнародници попаднали подъ чуждо иго. Тая велика военна борба на нашата нация, наредена подъ знамето военно, бѣше съ надежда и вѣра да обедини, ако не напълно, то въ голѣмата си частъ нашата нация и да даде възможностъ за по-свѣтли и човѣшки права на онѣзи наши сѣнародници, които евентуално бѣха останали въ чужди територии.

За голѣмо съжаление, обаче, колкото българскиятъ воинъ съ своя стоицизъмъ, съ своята безгранична любовъ къмъ отечеството си, вѣренъ на идеалитѣ, завещани ни отъ нашитѣ прадѣди, печелѣше славни победи и кичеше челото на майка България съ лавровия вѣнецъ на военната прослава, толкова повече, като че-ли за зла ирония на сѣдбата, като че-ли зла орисия окриля майка България въ нейния политически животъ, и жалки политики, кжсогледни, непредвидливи, безъ политически усетъ на външна политика, рушиха тия победи и докараха голѣмата трагедия на нашата нация, и докараха голѣмата народна катастрофа, послѣдствията на която днесъ унижена, ограбена и съ изрѣзани живи части отъ нашата родина, майка България преживява.

Една нескончаема мъка заседна като съкровено чувство въ душата на българския воинъ, една тъга на покруса, на загубени идеали, тормози борческото сърдце на българския воинъ и въобще днесъ на българина: тъга за непостигнати идеали, тъга за хиляди и хиляди, които дадохъ своя животъ прелъ свещения олтаръ на майка България. Забравили всичко: и радостъ, и семейство, тѣ въ полето на честта, защищавайки великата национална кауза на българската нация, падаха единъ следъ другъ и мѣлвѣха: „за тебъ Българю, ние мремъ“.

Каква, наистина, силна обичъ проявена съ дарба на живота си и патриотичното чувство, стигнало кулминационната точка, градѣше границитѣ на нашето национално обединение! Ние, Земледѣлскиятъ съюзъ, били сме, сме и ще си останемъ войникътъ на мира. Ние смѣтаме, че само чрезъ миръ ще се постигнатъ по-добри резултати за нашата национална кауза, ние смѣтаме, че ще настѣпи съзнание въ хуманнитѣ народи, че не бива и не може въ вѣка на демокрацията, на голѣмото культурно развитие на човѣчеството и на всички постижения човѣшки да се изоставятъ народи да прекарватъ голѣма трагедия по отношение на тѣхната националностъ. Великъ е онзи пълководецъ, който печели победи, безъ да дава много жертви, и великъ ще остане онзи политикъ, който съумѣе чрезъ миролюбива политика да даде ония постижения, за които мечтае нашиятъ народъ.

Но дължа да подчертая, че ние ще бждемъ войникътъ на мира, но на онзи миръ, който действително, изхождайки отъ добре разбранитѣ наши народни интереси, ще създаде миръ на нашитѣ сѣнародници, които сж вънъ отъ предѣлитѣ на майка България, миръ, права на всички наши сѣнародници, на пълно зачитане на нашата националностъ, признаването имъ за малцинства и даването имъ както политическа, така и религиозна и просвѣтна свобода, а не миръ, който се дължи на калѣча, на избиванията, на безчестенията, на палешитѣ, на претопяванията на нашитѣ сѣнародници. За такъвъ миръ Земледѣлскиятъ съюзъ е билъ и ще бжде готовъ да облѣче военния мундиръ, за да брани своитѣ сѣнародници и честта на своята нация.

Унижена България по Ньойския договоръ бѣ поставена на едно нечувано изпитание, на една голѣма трагедия по отношение на нашата националностъ. Политикитѣ, които провеждаха една политика къмъ националното ни обединение, не бѣха истински служители и защитници на тая политика — тѣ бѣха само едни оръдия на чужди интереси и не можаха да предвидятъ, благодарение на тѣхното политическо скудоумие и кжсогледство, козируваха на една политика провеждана отъ кайзера и царъ Фердинанда. И така провеждана тая политика, тѣ пропуснаха най-важнитѣ моменти и изгодни предложения, които тогава имъ се правѣха отъ различни страни, и благодарение на това робство въ своята външна политика, тѣ докараха голѣмата трагедия на нашата национална катастрофа. Разнебитена армия, покрусенъ воененъ духъ, духъ на поражение, загубена военна дисциплина и въ тая гранитна военна крепостъ — армията — проплѣзъ бацитѣ на отрицанието, вие гениятъ на разрушението на всички ония военни добродетели и ценности, които съ години и

съ голѣми мъжи сѣ изграждани въ съзнанието и въ душата на българския воинъ и цѣлокупно въ нашата армия. А тя трѣбва да бѣде и си остане армия на народа, обичана, и уважавана, и любяща отъ цѣлия народъ.

Оголѣлъ, босъ, убитъ духомъ, съ разнебитено стопанство, българскиятъ народъ, който подъ военния мундиръ въ полето на честта чертаеше съ своята алена кръвъ свѣтлитѣ граници на нашето национално обединение, остана всрѣдъ тая катастрофа да се гърчи и изнемогва подъ ударитѣ на злощастieto на разнебитени стопанства на унижена България, на покрусена национална честъ, вследствие фалиралата политика на фалирали политики. Патриотичното чувство трѣгна по пътя на отрицанието, загнѣзди се бацитѣт, който почна да разяжда организма на тая военна сила, на тая военна крепостъ — армията. Заредиха се партийни утопии и вѣнения и се опитваха да ги пренесатъ въ военната крепостъ.

Съ голѣма сила, съ нечуванъ човѣшки стоицизъмъ нашитѣ военачалници въ нашата армия — малки и голѣми — се борѣха да отбиватъ духа на разрушението, което целѣше да разнебити една сила, да компрометира безименния буденъ часовъ, който, застаналъ като сфинкса и като летящия витязъ, брани и ще брани отечеството си отъ външни и вътрешни врагове и отъ партийни попълзновения, които целятъ да създадатъ духъ на преторианство.

Всрѣдъ тая катастрофа, която преживѣ нашата нация за нейното национално обединение, политическиятъ животъ въ нашата държава попадна въ хаосъ: разнебитени партии — изтъркани и изхабени — унижена България отъ Ньойския договоръ, заплашвана отвънъ съ интервенции, ние виждахме върху политическия небосклонъ надъ нашата родина да се рѣеятъ черни градоносни облаци, които вещаеха тъмна и мрачна бѣднина на нашата нация.

Въ тия дни на мъжи и страдания на политическата сцена се появи мощната, силната, напоена до коститѣ съ чувство на патриотизъмъ, на национализъмъ фигура на водача на селянитѣ — маститиятъ държавникъ Александъръ Стамболийски, който съ своя кабинетъ — неговото правителство — консолидира вътрешното положение въ България, създаде вътрешенъ миръ, пресѣче ржката на елементитѣ на разрушението, възстанови и авторизира властта въ нейната смѣтностъ, успѣ да създаде и спаси армията отъ духа на разложението и създаде въра въ цѣлия народъ да вѣрва и обича своята държава, да вѣрва и обича своята родна армия. Той не позволи нито на йота да се партизанствува въ родната армия и той я остави на она пиедесталъ, на който тя е стояла, стои и ще стои — на пиедестала, че тя трѣбва да бѣде народна армия, принадлежаща на цѣлокупния български народъ.

Тежкитѣ клаузи на Ньойския договоръ изхвърлиха много български офицери на улицата, обаче правителството на покойния Стамболийски намѣри всичкитѣ възможности да облекчи тѣхнитѣ страдания, за да ги приготви и нагоди за новия имъ животъ, като имъ даде една обезщета, съзнавайки своя дългъ като министъръ-председател на България, че той трѣбва да предпази военната крепостъ отъ преторианство, отъ поражение, защото армията трѣбва да служи на конституцията, на правителствата, дошли по пътя на конституцията, и на нейния върховенъ вождъ — Царя.

Армията трѣбва да стои далечъ отъ политическия животъ на нашата държава, далечъ отъ партийнитѣ борби и сплетни, за да запази своето име народна. За голѣмо съжаление, намѣриха се българи, които, за да постигнатъ своитѣ котирийни цели и лични смѣтки, за котирийно и лично благополучие, увлѣкоха нѣкои военнопочалници въ вихъра на тая политическа авантюра и на 9 юний тѣ хвърлиха семето на преторианството въ военната крепостъ. Тѣ изложиха обаянието на армията предъ народа и създадоха едно разбиране опасно както за държавната ни сигурностъ, за нейнитѣ форми, така сѣщо въобще за правилния и спокоенъ развой на политическия животъ на нашата държава. Спомнямъ си едни исторически думи на бившия генералъ г. Лазаровъ. Съзнавайки каква отговорностъ пада върху плещитѣ му като генералъ отъ армията, той каза тѣзи исторически думи: „Да не дава Господъ още веднѣжъ армията да сваля и качва правителства!“ Исторически думи, но тѣ ще си останатъ само исторически въ архивитѣ. Прецедентътъ е създаденъ, има много апетити отъ различни страни, които и днесъ, за голѣмо съжаление, сѣ отправили погледитѣ си къмъ тая военна крепостъ. Г. Лазаровъ е забравилъ една велика истина — че тия военачалници допустнаха бацила на преторианството да зарази една крепостъ, обичана и любена отъ цѣлия народъ; че усилията на правителството на Алек-

сандъръ Стамболийски да постави властитѣ споредъ конституцията, сѣ останали напусто, сѣ една суета. Велика е истината, която пише и Библията, че Ева излѣгала Адамъ и той е вкусилъ отъ забранения плодъ, отъ ябълката и тая ябълка е заседнала на гърлото на Адама. Велика е истината, че и на 9 юний змията, която бѣше увила дървото на забранения плодъ въ рая, излѣсти Ева и тя прелѣсти Адама, тая змия на 9 юний много майсторски бѣше обвила дървото на военната крепостъ и излѣсти Адама да вкуси отъ забранения плодъ. Народнящината изпѣлни своя пѣкленъ замисълъ, да вкара въ военната крепостъ и бацила на преторианството. Земледѣлскиятъ съюзъ, подхвърленъ на гонение, на поголовно избиване, кланъ, той не престана да развѣва знамето и да се бори да изтргне отъ ноктитѣ на преторианството нашата армия, за да се разсѣе въ съзнанието на народа, че българската армия може да бѣде преторианска. Мѣжитѣ и страданията на тая организация и послужиха съ по-голѣма сила, съ по-голѣмо себеприказание, съ по-голѣма устойчивостъ и чувство на патриотизъмъ да брани военната крепостъ отъ посегателства на партийни увлѣчения, които поставятъ държавата и народа на кратера на вѣчно клокочещия народенъ вулканъ на вътрешни размирия, на неизвестности и на братоубийства. Служейки вѣрно на фронта на демокрацията, защищавайки решително фронта на държавата и нейнитѣ форми, ние сме се борили, боримъ се и ще се боримъ, армията да бѣде незасегната, да бѣде неуязвима, да бѣде недосѣгаема въ вихъра на политическитѣ борби, защото тя е единствената, която въ тежки дни за нашата родина ще изпѣлни своя отечественъ дългъ и ще брани конституцията въ нейната стриктностъ. Не е позволено и никой партиенъ водачъ нѣма правото да отождествява своята партия съ армията, независимо кой ще е билъ той и какъвъ да е.

П. Попивановъ (з): За съжаление, все пакъ има партии, които се мжчатъ да я отождествяватъ съ себе си!

Т. Мечкарски (з): Не е позволено сѣщо така, военнитѣ клубове да бждатъ партийни клубове, защото армията, като казахъ, трѣбва да стои далечъ отъ политическитѣ борби въ нашата страна.

Г. Кръстевъ (д. ср.): И никому не е позволено да създава оранжева гвардия, наредъ съ държавата!

Т. Мечкарски (з): Трѣбва, обаче, съ съжаление да отбележимъ, че напоследъкъ се отбелязватъ нѣколко случая, които ни даватъ основание да вѣрваме, че и въ армията се вмѣква опасниятъ бацилъ на партизанството.

Началникътъ на Врачанския гарнизонъ, генералъ Босилковъ, за да спаси „вожда“ — въ кавички — Цанковъ отъ „народната любовъ“, е далъ едно войсково отдѣление, по личното искане на Цанкова. Каквито и опровержения да се даватъ отъ официалнитѣ власти, остава налице неопровержимиятъ фактъ, че намѣсата на войската въ разпрата между цанковитѣ детективи и народа е станала по личното изрично искане на самия Цанковъ, който още на другия денъ направи горди изявления въ този смисълъ. Азъ разбирамъ, че, ако въ даденъ моментъ окръжниятъ управителъ, околийскиятъ началникъ или тѣхниятъ замѣстникъ не се окажатъ налице, началникътъ на гарнизона може да поеме отговорността върху себе си и да се отзове на искането на Цанкова. Но цѣлиятъ въпросъ се заключаваше въ това, да се прецени дали положението е било толкова страшно, че да е налагало незабавната намѣса на войската, и отъ това гледище да се преценятъ отговорноститѣ на голѣмий войсковы началникъ.

Е добре, тоя г. началникъ на гарнизонъ, който не се е съобразилъ съ устава за гарнизонната служба, който е престѣпилъ по такъвъ явенъ начинъ наредбата за начина, по който се даватъ войсковы части въ време на метежи, който е взелъ *parti pris* въ нашитѣ партизански борби, визайки въ услуга на единъ партизанинъ, който заявява, че е поставилъ на мѣстото полицията, която отказала да изпѣлни своя дългъ, като брани събранието на цанковитѣ детективи и провокатори, този генералъ, вмѣсто да бѣде уволненъ или най-малко, наказанъ, смѣренъ, за голѣмо съжаление, ние виждаме, че той се повишава, като му се дава единъ най-високъ, отговоренъ постъ въ Военното министерство.

С. Василевъ (д. ср. Ц): Той е повишенъ въ по-горенъ чинъ презъ време на войната за проявена извънредна храбростъ. Нѣмаме много такива офицери въ нашата армия.

Т. Мечкарски (з): Далеч съм от мисълта да обиждам или да клеветя когото и да било от нашите военначалници. Азъ констатирам само факти. Азъ не мога да се съглася, че може един началник пред лицето на административната власт да се отзовава на покани на частни лица.

Имаме и друг един случай въ Кюстендил съ началника на Кюстендилския гарнизон, полковникъ Матеевъ. Само няколко дни следъ врачанската случка той си е позволил да даде Военния клубъ на разположение на г. Цанковъ и на неговите хора, за да си правятъ банкети, като е обърналъ по този начинъ офицерското събрание на единъ партиенъ клубъ. Въ сѣщия този клубъ е билъ, по искането на цанковистите, единъ бившъ народенъ представителъ отъ Земледѣлския съюзъ, Атанасъ Малиновъ, битъ по единъ най-жестокъ начинъ. Ние не знаемъ дали този побой е станалъ съ знанието и съгласието на началника на гарнизона, но той несъмнено хвърля една тъмна сѣнка върху нашата светиня — армията. Този офицеръ, който, по нашите сведения, е свършилъ последенъ випуска си, по трети разредъ, вмѣсто да бѣде наказанъ, сѣщо е новиненъ.

Нѣкой отъ сговористите: Гледай да не събъркашъ сламката!

Т. Мечкарски (з): Азъ искахъ, за да илюстрирамъ мисълта си, да ви дамъ само тия нѣколко факти, които фрапиратъ, които злопоставятъ българската армия.

Нѣкой отъ сговористите: Дали сѣ факти — тамъ е всичко.

Т. Мечкарски (з): Отдѣлните личности не могатъ да отождествятъ себе си съ българската армия. Нашата армия ще стои на онази висота, на която е призвана да стои. Българските военначалници отъ цѣлата иерархия трѣбва да се борятъ решително, смѣло и безпощадно срещу всички елементи, независимо какви ще бѣдатъ тѣ, които цѣлятъ да подклаждатъ и да хвърлятъ семето, бацала на преторинството въ военната крепостъ. И нашиятъ апелъ, както на Земледѣлския съюзъ, така и на днешното правителство, е, всички офицери отъ българската армия да изпълнятъ своя воененъ и отечественъ дългъ и да образуватъ съ своите гърди китайска стена около тая крепостъ, ...

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Само че и китайската стена японците много лесно я прескочиха!

Т. Мечкарски (з): ... за да не позволятъ сътресения за лични и котирийни полѣзновения въ нашата армия на отдѣлни личности или партии. Армията на народа е такава армия, която ще стои на тоя пиедесталъ — да е тя народна. Тогава тя ще бѣде уважавана, обичана отъ цѣлия народъ. Да пребѣде тя, народната армия! Честъ и слава на онѣзи офицери, които ще бранятъ армията отъ посегателства партийни и политически, защото майка България днесъ чака и е напълно убедена, че тя ще бѣде въздигната, че върху нейната глава ще се махне черниятъ чемберъ на унижениято ѝ, за да бѣде окичена съ лавровия вѣнецъ на нейното обединение, на обединението на нашето племе. Да пребѣде тя, народната армия! Да пребѣде и той, върховниятъ ѝ вождъ! Да живѣе България! Да живѣе народната ни армия! (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Браво!

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. д-ръ Георги Димитровъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Живѣемъ въ неспокойни времена, и колкото да се стремимъ къмъ свѣтлитъ хоризонти на мира, все пакъ черните облаци на една неизвестностъ тежатъ надъ Европа, надъ цѣлия свѣтъ. Не сѣ единъ, не сѣ два вулканитъ, които въ всѣки моментъ могатъ да изригнатъ и да запалятъ, както казваше нѣкога Жоресъ, цѣлото земно кълбо.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Богъ да го прости!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст): Всички, които се явяватъ на трибуната да кажемъ по две думи върху подожението, въ което се намира българската армия, започватъ и свършватъ съ позивъ за миръ. Това не е слу-

чайно. Българскиятъ народъ — трудолюбивиятъ български народъ, работниятъ български народъ — демонстрира своето миролюбие не веднѣжъ и не по единъ начинъ, който може да търпи нѣкаква критика. Жертви е далъ българскиятъ народъ, жертви е далъ специално земледѣлскиятъ народъ, за да докаже, че той е сторонникъ на мира, че той държи преди всичко въ тая страна да царя спокойствие и миръ, така необходими за културното строителство, за да може и нашиятъ народъ да вкуси отъ плодовѣтъ на прогреса и на културата. Съ прискърбие на душа, обаче, трѣбва да констатираме, че днесъ, когато всички отправяме погледъ къмъ свободата, къмъ мира, къмъ спокойствието, тия последните се разбиватъ отъ блѣсъка на стоманенитъ шлемове, които чертаятъ тъмни хоризонти и неизвестно бѣдеше. И тъкмо това трѣбва да ни накара да бѣдемъ обективни, да бѣдемъ спокойни, но да бѣдемъ и много загрижени, когато говоримъ по единъ толкова деликатенъ въпросъ.

Азъ нѣма да се позовавамъ на автори, нито на история, нѣма да теоризирамъ, но искамъ да отбележа единъ фактъ, фактъ надъ фактите за менъ. Нѣкога вождѣтъ на земледѣлския народъ, Александъръ Стамболийски, каза: „Преди да има обезоръжаване физическо, трѣбва да настѣпи обезоръжаване морално“. Морално обезоръжаване — ето лозунгътъ, който издигатъ народите! Морално обезоръжаване — ето лозунгътъ, който издигатъ великите хуманитаристи, онѣзи, които и въ миналото, и днесъ предупреждаватъ човѣчеството. За голѣмо съжаление, тѣ никога не сѣ били чути, никога не сѣ били разбрани добре. Вие знаете добре, Жоресъ предече войната. Жанъ Жоресъ биде застрелянъ, но войната дойде съ всички последици, съ всичките ония тѣжни и печални картини, каквито ни рисуваше предварително още Жоресъ. Той нарисуваше точно, ако щете, и хода на събитията: какъ постепенно всички велики държави ще се намѣсятъ въ войната.

Г. г. народни представители! Катастрофата, която послѣдва войната, изживяваме днесъ. Днесъ всички сме подъ една духовна депресия, за да не можемъ да кажемъ решително, открито, смѣло, по кой нѣтъ трѣбва да се трѣгне, за да се стигне до желаното спокойствие, до желания миръ, и всѣки се страхува да го каже като че-ли затова, защото се държи смѣтка за думите. Върху насъ най-много се хвърлятъ обвинения Ние, обаче, имаме куража да го кажемъ. Ако ние говоримъ за миръ, ако ние говоримъ за разбирателство, ако ние говоримъ за братство, то не е отъ нѣкакъвъ капризъ, то не е отъ нѣкаква любовъ ако щете, къмъ авантюри или къмъ праздни приказки, къмъ словоизлияния; то е затова, защото ние се ръководимъ отъ онака загриженостъ, отъ която се ръководи и отъ която е обладанъ днесъ цѣлиятъ работенъ български народъ. И не вѣрвамъ, не мога да допуща нито за моментъ, че който и да било отъ васъ смѣта, че особено бие, българите, можемъ да говоримъ за нѣкакви военни авантюри. Тѣкмо ние сме най-голѣмитъ сторонници на мира, защото видѣхме какво значатъ плодовѣтъ на войната, защото видѣхме какво значи да се наложишъ на единъ народъ, следъ като не си могълъ да го разберешъ, следъ като не си могълъ да го опознаешъ, следъ като не си могълъ да схванешъ въжделенията му, за да отидешъ да го хвърлишъ въ опъти пламъкъ, където изгорѣ съграденото за 50 години въ свободна и спокойна България. Има ли нужда да повтаряме това минало? Има нужда само да го напомнимъ, за да не го забравяме, за да държимъ смѣтка за това наистина тъмно и много страшно минало на нашия нещастенъ народъ.

Г. г. народни представители! Тѣкмо затова азъ смѣтамъ, че днесъ на България, която е подъ ударитѣ на едни догосори, създадени именно следъ такива едни убийствени войни, най-много се налага дългътъ да бѣде съобразителна, да бѣде тактична, да бѣде внимателна и да излѣзе съ она лозунгъ, съ който може да спечели и сърдцата, и душите на онѣзи, които могатъ да мислятъ за народъ и за държава, на онѣзи, които могатъ да мислятъ все още за човѣчеството, на онѣзи голѣми хуманитаристи, които могатъ да влияятъ все още на свѣтовния ареопагъ, нека го наречемъ, въ който стоятъ голѣмитъ политични, голѣмитъ общественици. И азъ смѣтамъ, че една малка нетактичностъ може да ни докара до задъненъ сокакъ.

Азъ искамъ само да ви напомня, че една велика Германия, една голѣма държава, една държава, която не е дала доказателства за малодушие, която никога не е мислила да отстъпва отъ едни позиции, извоювани вече, бѣше принудена онзи день, чрезъ устага на своя министъръ-председателъ, чрезъ устага на Хитлера, да заговори най-напредъ за миръ, да

заговори най-напред за толерантност, да заговори най-напред за отстъпки. И тѣзи, които очакваха решителната и дрѣзка реч на Хитлера, се убедили, че той все пакъ — макаръ и авантюристъ, както нѣкои го наричатъ — държи смѣтка за положението на нѣщата и не може да се хвърли стремглаво въ една авантюра, която ще коштува не неговата глава, ще коштува и мира, и спокойствието, и дори днешната цѣлост на германския народъ.

И ето, г. г. народни представители, ние се връщаме пакъ къмъ онова първоначално положение: за мира, срещу войната — за мира, за свѣтовния миръ. А ние, българитѣ, ще кажемъ: преди всичко за мира на Балканитѣ. Тоя миръ на Балканитѣ иска наистина голѣма предпазливостъ. И когато ние казваме: да даваме жертви, но да можемъ да запазимъ този миръ, ние не искаме да жертвуваме нито националнитѣ идеали на българското племе, нито единъ косъмъ отъ онова, което принадлежи на България. Ние говоримъ само за тактика, ние говоримъ за начини на осъществяване тѣзи идеали. Тамъ може да има различни въ разбиранията. Тамъ ние не претендираме да сме най-правитѣ. Но ние имаме едно разбиране и го слагаме на обсъждане. Този, който не е съгласенъ съ него, ще го отхвърли и ще се мотивира; този, който се съгласи съ него, ще даде конкретно своитѣ съображения.

И ето защо, казвамъ азъ, ние говоримъ за миръ на Балканитѣ, ние говоримъ за разбирателство съ всички балкански народи, и специално съ братска Югославия, защото смѣтаме, че единъ отъ вулканитѣ, който може да изригне утре, се намира и тамъ нѣкъде, къмъ Апенинитѣ. И защото знаемъ добре какви сѫ задкулиситѣ борби, какви сѫ задкулиситѣ домогвания, които могатъ да ни изправятъ предъ една евентуалностъ, когато ние нѣма да можемъ да съобразимъ нито тактъ, нито умение, нито възможностъ, ако щете, затова ние говоримъ за подготовка още отсега България ще трѣбва да има една определена линия на поведение. България е имала такава. И нѣкога Стамболийски казваше: „Неутралитетъ, миръ“. Насила българскиятъ народъ бѣше хвърленъ въ войната. Този нещастенъ народъ не бѣше питанъ тогава. Ако бѣде питанъ и ако ние наистина имаме едно парламентарно правителство, което се ръководи отъ разбиранията на нашия народъ, тѣжната история на миналото нѣма да се повтори, г. г. народни представители. Ние за това работимъ, ние това искаме, ние къмъ това се стремимъ, това е нашето желание.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Това е външна политика, не е по бюджета на Министерството на войната.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст): Азъ говоря що се касае по въпроса за мира, и специално за мира на Балканитѣ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Нѣма връзка съ тоя бюджетъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст): Г. г. народни представители! Ползувамъ се отъ случая да разсѣя една интрига, една клевета, хвърлена срещу насъ не затова, че може да има нѣкакви основания, но затова, защото наистина партизанството у насъ е дълбоко залегнало, затова защото наистина ние не можемъ да се абстрахираме отъ онай партизанска острѣвеностъ, съ която сме свикнали да се нахвърляме срещу своитѣ политически противници, безъ да държимъ смѣтка нито за достоинство, нито за престижъ не само на отделни личности, но и на Парламентъ, и на народъ.

Г. г. народни представители! Позволете ми да заявя тукъ: ние съ възмущение отхвърляме инсинуацията, разпространявана нѣкога и сега, че земеделскиятъ народъ, Земеделскиятъ съюзъ, дори, ако щете, специалното подѣление отъ Земеделския съюзъ, къмъ което азъ принадлежа, били противъ армията. Къде, кога, какъ и въ какво се е изразило това? И азъ най-много затуй излязохъ на трибуната — да се обяснимъ по този въпросъ. И позволете ми конкретно да ви кажа за печалния инцидентъ на 11 априлъ т. г., когато азъ бѣхъ изключенъ за 3 заседания.

Г. г. народни представители! Защо бѣхъ изключенъ? Кого обидихъ? Каква неистина казахъ? Ползувамъ се отъ стенографския дневникъ на онова заседание, за да прочета на г. министъръ-председателя какво съмъ казалъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Има си хасъ да сте поправили и него! Тукъ всички хора знаятъ. Я го прочетете, да чуя.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст): Стенограмитѣ сѫ запазени, и азъ смѣтамъ, че нѣма въпросъ за съмнение.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: На другия денъ още излягахте въ в. „Пладне“. И азъ съжалявамъ, че излягахте, защото цѣлиятъ Парламентъ бѣше свидетелъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст): Бихъ желалъ по този въпросъ да бѣдемъ спокойни...

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ не съмъ неспокоенъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст): ...и честни, когато излизаме да обвиняваме. Не желая нито да преиначавамъ, нито да умаловажавамъ нѣщата. Ето какво съмъ казалъ, когато се говори за посегателството на работницитѣ по отношение на армията: (Чете) „Въ сѣщото време, когато работничеството може — то не е невъзможно — да постѣга да създава свои адепти, свои последователи всрѣдъ новобранцитѣ въ армията, защо не констатирахте, казвамъ, че въ сѣщото това време други едни срѣди не само насърчаватъ подобни прояви, но парадиратъ публично, открито, по всички мѣста и въ всички събрания дори, че армията е на страната на реакцията, олицетворена отъ 9-тоюнскиятъ кръвоолокъ“. Азъ искамъ само да сравня това съ писаното въ в. „Знаме“, органътъ на Демократическата партия, брой 104, отъ 10 май т. г. Тамъ, въ рубриката „На разни адреси“, подъ заглавие „Неудобни въпроси“, се казва: (Чете) „Кога най-после „Демократически сговоръ“ (г. Цанковъ) ще проумѣе, че нѣмаме нищо противъ личността на г. Цанковъ“ и т. н. „Въпросътъ е другъ. Ние твърдимъ, че водачитѣ на така нареченото „народно движение“ непрестанно спекулиратъ“ — употребенъ е по-силъ изразъ — „съ името на нашето войнство и съ знамето на България. Опровергани ли сме поне веднѣжъ отъ „Демократически сговоръ“ и неговия гузенъ сателитъ в. „Слово“? Ние твърдимъ, че тая спекула е престѣпна, защото не трѣбва да се профаниратъ за партийни или лични цели ценноститѣ, които по самото си естество сѫ общо достояние на нацията и — което е по-важно — защото по тоя начинъ тия ценности се обезценяватъ.“

Ето сравнението. Още на другия денъ, следъ като бѣхъ изключенъ, при менъ дойдоха много народни представители отъ болшинството, които поне предъ мене обясниха, че не сѫ разбрали за какво собственно съмъ билъ изключенъ и че тѣ не сѫ гласували — тогава азъ не обрнахъ внимание, дали се е получило болшинство или меншинство при гласуването. Но азъ искамъ да подчертая, че когато съмъ поавилъ една констатация, спрямо мене е постѣпено нелоялно и, преди да бѣда добре разбранъ или безъ да бѣда добре чутъ, срещу мене се вземаха санкции. Нѣмамъ нищо противъ, когато човѣкъ прекаля, когато избие въ крайности, да понесе санкции, но, г. г. народни представители, вие вжидате какъвъ е случаятъ. Той е печаленъ за мене, обаче е знаменателенъ, защото, ако това може да става въ Народното събрание, представете си докъде могатъ да стигнатъ политическитѣ острастявания вънъ отъ него, въ нашитѣ извънпарламентарни политически борби. И тѣмъко за това азъ съжалявамъ. Азъ, обаче, дължа да заявя: патриотизмътъ не е монополъ на никого. Ние не претендираме че сме най-честнитѣ, най-достойнитѣ, най-патриотичнитѣ. Ние не желаемъ да профанираме съ това. Ние можемъ да бѣдемъ само толкова патриоти, колкото може да бѣде човѣкъ, който е израстналъ на тая земя, който се е борилъ съ нея, който я е работилъ, който я работи и днесъ, който я владѣе, защото извънъ тая земя той нѣма къде другаде да дири своитѣ капитали; защото, ако капиталистътъ утре може да изнесе милионитѣ си, земеделскиятъ народъ не може да изнесе своята земя вънъ отъ предѣлитѣ на България. Земеделскиятъ народъ най-много може да държи, но той не може да профанира чувството на патриотизмъ. И, г. г. народни представители, то е залегнало дълбоко, то е онова, което се казва вътрешенъ духовенъ миръ. И патриотизмътъ е едно самочувствие, което вие и да искате да изкорените, не можете. И азъ трѣбва да ви кажа, че само когато човѣкъ е въ чужбина, може да почувствува въ истинския смисълъ на думата какво значи любовъ къмъ отечеството. Ние никога не сме парадирали въ България съ закичване на ленти и не зная какво, но когато сме ходили на интернационални конгреси, когато сме ходили на срещи съ хора отъ други славянски държави, ние винаги сме носили отличителния бѣлгъ на българщината; никога не сме се срамили отъ него; напротивъ, съ гордостъ сме излизали да кажемъ, че колкото и скромни да сме, произлизаме отъ

едно племе, което не е останало най-надире. Г. г. народни представители! Ние само толкова можем да бъдем патриотични и родолюбви. Но ние сме фанатизирани привърженици на мира. Ние дадохме жертви в миналото, и земеделският народ специално, в лицето на Александър Стамболийски, даде най-голямата жертва. Александър Стамболийски години наред лежа в затворите, но той знаеше, че неговата политика ще победи в края на краищата, че неговите разбирания ще победят, че неговите идеи ще победят. И ето десетки години вече след това, днес народите издигат онзи лозунг, който издигаше в онова далечно време той — морално разоръжение. Малка е нашата армия. Нима различие по един въпрос — по въпроса за наборната армия. Нима българинът, който да не я желае. И ние желаем правителството да застане върху твърдата почва която цълят народът я е изградил, когато ще ходи да пледира справедливата кауза на България, но да застане там не само с разбиранията на своя народ, но и с своите вътрешни разбирания и с своята добре разбрана политика, ясно и категорично очертана.

Г. г. народни представители! Аз ви намерихах преди малко какво значи нетактичност. Една малка нетактичност от страна на Хитлер, и веднага Англия, на която той разчиташе, сама повдигна въпроса, да счита за редовно въоръжени стоманените племове и легионите на Хитлера. И наистина не може да бъде друго. Аз лично, колкото и малък общественик да съм, предвиждах, че Англия не току така ще се поддаде на оня флирт, с който някои искаха да я заблудават. Тя има свои интереси, тя има свои доминиони, тя има нужда от онова спокойствие, което може да има в една метрополия, която се интересува за своите интереси, вят от своите територии, далеч нкъде, където утре могат да възникнат известни изненади, които могат да я поставят в твърде деликатно положение. Не желая да се простирам тук върху тия голми въпроси, които сж въпроси за разглеждане при друг случай.

Но аз искам да подчертая нашето гледище по въпроса за армията, по въпроса за мира в страната. Ние не само не сме против армията, но сме за една дисциплинирана, силна, добра армия. Но ние сме — тъй, както подчертаха и преждеговорившите, тъй, както подчерта и уважаемият г. проф. Генов — за народна армия. Ние сме против преторианската армия — против такава армия сме се борили и ще се борим — ние сме против кастовата армия, ние сме армията да бъде народна, надпартийна. Колкото и да се показва тук-таме нкъаки начинки, ако можем така да се изразим, на корупция — изнесени в миналото и в вестниците, и сж специални питания в Камарата — ние все още твърдим и аз лично смъа да вървам, че когато се касае въпросът за съвѣст, най-много можем да я намерим всрѣд армията. (Ръкоплъскания отъ земеделците — Ст) Най-малко корупция може да се види, може да се очаква тамъ. И тъкмо затова ние желаем армията да остане по-чиста, много по-чиста, отколкото може да се предполага. Защото, ако и тамъ наистина залегне бацитът на корупцията, ако и тамъ партизанското разложение намъри почва, сж България е свършено, свършено е и сж българския народ. Ние ви го заявяваме открито и смѣло, защото държим смѣтка за последиците от ония насадени в миналото пакостни чувства на неприязнь, каквито и днес се опитват да насаждат отново някои срѣди. И тукъ нкъон отъ преждеговорившите напомниха скръбните случаи в Враца и Кюстендил, отъ които и г. военният министър, и г. г. народните представители, и отговорните в българската армия ще трѣбва да си вземат бележка. Желам само едно: да не се повтарят тия нѣща. И ако известни грѣшки сж неизбежни, тѣ да послужат като добра база за изграждането на онова чисто, за което работим и за което държимъ.

Г. г. народни представители! Ние държимъ за това чисто, защото ние виждаме, че колкото и да се говори за миръ, принципътъ като-че-ли и на Западъ е: ако искаш миръ, готви се за война. Ние нма да се готвимъ за война. Напротивъ, ние сме за война на войната. И ние ви заявяваме, че нашите скромни усилия ще бъдат насочени да пазимъ мира в България, да пазимъ мира на Балканите, отъ който до голъма степен зависи и мирътъ в Европа. Ние сме войници на мира. Стамболийски бѣше нареченъ войникъ на мира в миналото. Ние сме последователи на неговите разбирания в това отношение. И азъ смѣтамъ, че чакъ тогава, когато се осъществява разбирането на президента на Чехословацката република за бѣдешето на народите, и ние българите, и всички балкански народи, и всички народи в Европа и в свѣта ще могатъ

наистина да заживѣятъ мирно и спокойно, ще могатъ да заживѣятъ в едно разбирателство, което животътъ имъ налага, колкото и да бѣгатъ нкъон отъ него. Съ следните думи на Масарикъ, председателятъ на Чехословацката република, азъ искамъ да завърша: когато замѣнимъ топове сж плугове, когато замѣнимъ картечните сж сѣпове, когато превърнемъ парабелите в палешници и когато отъ омразата, която днесъ е залегнала дълбоко, изградимъ любовта, изградимъ духовния напредѣкъ и моралното разоръжаване преди всичко вътре в нашите души, само тогава ние можемъ да бъдемъ спокойни и можемъ да бъдемъ сигурни, че работимъ за мира не само на своята държава, но за свѣтовния миръ. За този миръ земеделският народъ е далъ жертви. И той е готовъ и днесъ, и утре да ги даде, но да може наистина в края на краищата да наложи своята миролюбива политика, която е спасителна и за България, и за цѣлото човѣчество. (Ръкоплъскания отъ земеделците — Ст)

Председателятъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Кемилевъ.

Н. Кемилевъ (д. ст. II): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Днесъ, при разглеждането на бюджетопроекта на Министерството на войната, нкъон отъ нашите другари поставиха на разрешение голми свѣтови проблеми, които сж по-скоро проблеми на външната ни политика, отколкото на скромния бюджетъ на българското Военно министерство. Безспорно, че онова, което ние получихме следъ всичките победи по бойните полета, разочарова българския народъ, защото земитъ, където се говори български езикъ, където живѣятъ наши братя, останаха поробени, и за тия земи ние нма да престанемъ да мислимъ. Това, обаче, още не значи, че ние сме хора на политиката на реванша, че ние сме хора, които можемъ да мислимъ за едно въоръжено нападение.

При разглеждане бюджета на Военното министерство ние трѣбва сж болка да констатираме, че сж малки кадри на българската армия, поради слабите податни сили на българския народъ, че сж много малко задоволени нуждите ѝ, че храната на българския войникъ е сведена до минимумъ, че българскиятъ войникъ е почти голъ, че въ складовете липсватъ одеяла и ботуши. Азъ бихъ искалъ да подпомогнемъ Военното министерство, азъ бихъ искалъ да видя загрижено народното представителство за нашата родна армия, да го видя да полага усилия, обединено около министерския кабинетъ, безразлично кой е той, за извоюването на наборна армия. А тѣзи голми въпроси за разоръжаването, за утрешния вѣченъ миръ, това сж въпроси, по които нашето Външно министерство ще вземе своето становище и по които ще говоримъ, когато дойдемъ да разглеждаме неговия бюджетъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст): Българскиятъ народъ ще вземе своето становище.

Н. Кемилевъ (д. ст. II): При разглеждане на бюджета на Военното министерство ние не можемъ да не дадемъ уверение на г. министър-председателя и на Министерския съветъ, че тѣ ще намѣрятъ подкрепата на цѣлия български Парламентъ и на цѣлия български народъ по въпроса за извоюването на наборна армия. Онова, което Нъойи ни наложи, като ни отреди 30 хиляди войници за нашата народна отбрана, днесъ и самиятъ тия, които диктуваха този позоренъ миръ, виждатъ, че е много малко, за да осигури вътрешния миръ в България. И г. Макдоналдъ ни дава 60 хиляди войници. Президентътъ на Англия може сж лека ръка да тури още 30 хиляди войници на гръба на българския данъкоплатецъ, обаче обединениятъ български бюджетъ не може да понесе тежестта да плаща наемници. Ние нмаме тия условия, при които живѣе Великобритания. Намъ не ни трѣбватъ наемни войски, които да пратимъ да завоюватъ колонии и да бранятъ колонии. Ние имаме една малка балканска държава сж единъ трудолюбивъ народъ, ние имаме завещано отъ миналото да бранимъ Балканите, ние искаме тѣзи Балкани да бъдатъ пазени не отъ наемници, не отъ платени войници, а отъ българи, които изпълняватъ отечествените си дългъ. Ние искаме да бъдемъ разбрани в чужбина веднъжъ завинаги, че нито Югославия, нито Гърция, нито Ромъния може да бъдатъ застрашени отъ 30 хиляди български войници, които нма да бъдатъ наемници, а ще изпълняватъ отечествените си дългъ. И когато днесъ се говори за разоръжаване, когато се говори за запущане дулата на топове, ние виждаме нашите съседи отвредъ да правятъ колосални заеми, за да се въоръжаватъ до зжби. Не е ли

вече време нашето правителство, ако вчера е пропуснало, ако не е успяло вчера, днес да се помъчи — а утре друг да го довърши — да убедим големите фактори въ свѣта, че ние не сме хората на реванша, че ние ще чакаме търпеливо ония дни, когато европейската съвѣст най-после ще се пробуди, защото камбаните вече биятъ надъ тази съвѣст и Ньойскиятъ договоръ вѣрно е, че е поставенъ на зелената маса и скоро ще бѣде ревизиранъ. Но тукъ ние трѣбва да обединимъ нашитѣ усилия, за да запазимъ нашата армия цѣлостна и единна. Нека убедимъ кадритѣ на армията, че не поради скъперничество правителството и народното представителство не имъ даватъ онова, което тѣ заслужаватъ, било заплати, било облъкло, било въоръжение, било, най-после, храна. Г. Мечкарски, който пледираше тукъ да запазимъ българската армия отъ партизанство, пригласяя отъ г. д-ръ Димитровъ, се нахвърли и затѣрси кой се е бъркалъ въ армията, разгърна стари страници за деветоюнство и за увличане на офицеритѣ въ партизанството. Азъ не желая да разгърщамъ тия страници, но съмъ длъженъ да припомня, че ако е имало увлечения и партизанство съ армията, то бѣше презъ режима на Земледѣлския съюзъ, когато се създаде оранжевата гвардия.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст): Шомъ не желаетъ, не говори! Това патриотизъмъ ли е?

А. Капитановъ (з): Оранжевата гвардия не бѣше армия.

С. Василевъ (д. сг. Ц): Въ 1. и 6. полкове бѣше.

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Ако въ миналото вие смѣтате, че има направени грѣшки — да черпимъ поука отъ тѣхъ; недейте чопли рани, недейте разбулва работи, за които ще ви се даде отговоръ, който ще ви бѣде неприятенъ. Говорейки за посегателството къмъ армията, визира се политическата група, на която принадлежа, и се посочиха имена на двама офицери. За генералъ Босилкова, когато познавамъ, който доби бойното си кръщение подъ градъ отъ куршуми въ борба срещу западния противникъ — г. военниятъ министъръ ще каже своята тежка дума, дали той е действувалъ по заповѣдъ на г. Александъръ Цанковъ, или е изпълнилъ своя офицерски дългъ, и кой му е заповѣдалъ да се намѣси. Тѣзи двама представители на българската армия нѣматъ възможностъ да бѣдятъ тукъ, за да се защитятъ и да ви отговорятъ. Вие не сте дали специално питане до г. министра на войната да ви отговори за тия два случая, а сега при разглеждане бюджета на Министерството на войната, когато трѣбва да бѣдемъ единодушни и загрижени да намѣримъ срѣдства, за да облъчемъ нашия войникъ и да го стоплимъ съ любовта на народното представителство, вие търсите да уязвите този или онзи, който е извършилъ едно действие, което вамъ е било негодно. Отхвърлямъ съ негодувание, че на тѣзи офицери сѣ били дадени заповѣди отъ една политическа групировка.

Ако, г. г. народни представители, трѣбва да има една голѣма загриженостъ въ нашитѣ срѣди, то е заради издаденитѣ смъртни присѣди спрямо господиновитѣ, които посегнаха върху нашата армия. И азъ ви увѣрявамъ, че нашата политическа група не се намира подъ сѣнката на подозрение отъ страна на днешното правителство, защото, ако то би имало сведения за конспиративна дейностъ отъ наша страна въ армията, ще постѣпи съ насъ тѣй, както постѣпва съ тия, които изчезнаха отъ Народното събрание. Азъ не си правя оглушки и не си затварямъ очитѣ.

Т. Мечкарски (з): (Възразява нѣщо)

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Вие, г. Мечкарски, ще се обърнете къмъ правителството и ще го попитате. Отдѣлни личности отъ нашата политическа групировка не сѣ изправени предъ военнитѣ сѣдилища. Ние разбираме думитѣ, казани отъ запасния генералъ Лазаровъ, ние разбираме всичкото политическо сътресение, което се получи отъ политическия животъ следъ 9 юний, но не е моментътъ сега да се търсятъ отговорности за това. Този въпросъ е изясненъ и днесъ не се слага на масата. Азъ ви увѣрявамъ, че ако дойде въпросъ за търсене на отговорности, днешното правителство би ги потърсило у насъ, ако то би имало и най-малкото указание за едно посегателство отъ наша страна къмъ армията. Но вие не можете да ни обвинявате за това, че ние, като българи, когато срещнемъ българско знаме, носено отъ войници, заставаме въ фронтъ и снематъ шапка, защото подъ това знаме сѣ духоветѣ на българскитѣ войници, измръли за отечеството. Недейте иска да

бѣдемъ московски продажници, да се отвращаваме отъ българското знаме! Недейте иска отъ насъ да се срамуваме за това, че българската учаща младежъ вика „ура“, когато срещне българското знаме; недейте иска отъ насъ да бѣдемъ солидарни съ тия, които изключватъ отъ гимназията ученици, защото снемали шапки предъ българското знаме! (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ, крило Цанковъ)

П. Попивановъ (з): Вие демагогствувате по този случай. Никой не прави упрѣкъ, че се снематъ шапка предъ българското знаме. Не сте само вие, които снематъ шапка предъ това знаме. Това е демагогия!

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Недейте иска отъ насъ . . .

А. Капитановъ (з): Вие парадирате, че само вие сте патриоти, че само вие заставате въ фронтъ предъ това знаме, подъ което и ние сме се клеили. Недейте парадиратъ съ този патриотизъмъ, защото и ние заставаме въ фронтъ предъ това знаме, и ние сме се клеили подъ това знаме, но не парадирате, че правимъ това.

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Г. г. народни представители! Следъ поражението, следъ Ньойския договоръ за миръ имаше българи, които клеймѣха българската армия. Днесъ ние сме доволни, че българското Народно събрание дава тържествена клетва, че то обича българското военно знаме и се кланя предъ него.

С. Таковъ (з): Ние сме го обичали преди вие да го обичате.

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Запомнете това добре. И ние сме много доволни, че всички вече се отнасятъ съ една любовъ къмъ родната българска армия, че искатъ да я издигнатъ далечъ отъ котерийнитѣ поплъзновения на политическитѣ партии.

А. Капитановъ (з): Недейте се мъчи да ставате настояникъ на българската армия!

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Ние не искаме преторианска армия. Ние трѣбва да направимъ всичко, каквото зависи отъ насъ, за да бѣде народна. Ние признаваме, че военниятъ бюджетъ, тѣй както е представенъ, не може да задоволи нуждитѣ на нашата армия, но същевременно създаваме, че държавата нѣма възможностъ да даде повече. Нашата парламентарна група ще гласува за бюджета на Военното министерство. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ, крило Цанковъ)

П. Попивановъ (з): Ние никога не сме прекланяли българското знаме предъ чужди легаии. Ние не сме предавали и никога нѣма да предадемъ българското знаме въ ръцетѣ на чужденци. И сега вие ще намѣрите рани по селскитѣ снаги, които сѣ пазили това знаме. Ние всѣкога сме били готови и ще бѣдемъ готови да бранимъ нашето отечество. То не е само ваше.

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Навѣрно криво сте ме разбрали. Азъ не отидохъ да говоря за поплъзновенията чрезъ формулата, хвърлена отъ д-ръ Димитровъ — за това, че ние, чутъ-ли-не, трѣбва да туримъ кръстъ на нашата армия.

Председателтъ: (Звъни)

А. Капитановъ (з): Ако остане вие да пазите честта на земледѣлската организация — втасахме!

Председателтъ: Има думата народниятъ представителъ г. Антонъ Кантарджиевъ.

А. Кантарджиевъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Трѣбва да се създаде традиция въ българския Парламентъ, бюджетътъ на Министерството на войната да бѣде гласуванъ съ акламация и съ свалени шапки . . .

Г. Енчевъ (з): Има такава традиция.

А. Кантарджиевъ (д): . . . при всичкото съзнание, че това, което ние вотираме като кредитъ за българската войска, е крайно недостатъчно, при всичкото съзнание, че това, което днесъ е контингентъ на българската войска, е крайно недостатъчно, за да пазимъ вътрешния миръ и границитѣ на изстрадала България, но съ всичкото съзнание, отъ друга страна, че ние стоимъ вѣрни на своитѣ

подписи, сложени подъ мирнитѣ договори, за да не бждемъ обвинявани утре отъ когото и да било въ каквито и да било авантюри. За мене — да не кажа и за групата, отъ която изхождамъ — българската войска нѣма нужда отъ защита. Съ своитѣ дѣла въ миналото и днесъ тя сама най-блѣсково се защитава и нѣма нужда отъ онѣи дълги тиради и вѣрни клетви, които отъ тази трибуна ѝ се даватъ. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Х. Чолаковъ (з): Това е вѣрно.

А. Кантарджиевъ (д): Всѣки, който се нарича българинъ, трѣбва да носи въ своята душа и въ своето съзнание дълбокото убеждение, че той не може да бжде другъ, освенъ любящъ своята родина синъ, а заедно съ това и любящъ и тѣзи, които временно сж повикани да пазятъ границитѣ ни, да пазятъ отечеството ни отъ външни и вътрешни врагове.

Българската войска, позволете ми да се подамъ на изкушението си, най-малко има нужда отъ защита, като тази, която изнесоха г. Мечкарски, запасенъ ротмистъръ отъ българската войска, и неслужилия г. д-ръ Георги Димитровъ.

Когато се говори за българската войска, не може да се приказва за народъ земеделски, за народъ занаятчийски, за народъ търговски, за народъ градски и за народъ не знамъ още какъвъ. Може да се говори само за народъ български, който въ миналото, който и въ настоящето е комплектувалъ, комплектува и ще комплектува българската войска.

С. Кирчевъ (з. Ст): Трѣбваше преди 8 години да кажешъ това.

А. Кантарджиевъ (д): Да, г. Кирчевъ. Азъ съмъ градско чедо и нѣмамъ удоволствието да съмъ роденъ въ с. Лѣтница, Ловешка околия, но азъ бѣхъ тамъ, където се чертаеха нѣкога границитѣ на велика България, и азъ зная, че въ съзнанието на тѣзи, които чертаеха тѣзи граници, нѣмаше никаква разлика между роденитѣ въ градъ и роденитѣ въ село. Всички тамъ бѣха българи, които еднакво обичаха своята родина, отъ последния редникъ до най-висшия началникъ. Всички бѣха готови да сложатъ живота си, за да осигурятъ добруването на бжднитѣ поколения. Уви! Сждбата бѣше отредила другояче. Днесъ нашата армия е скована, е поставена въ едни рамки, вънъ отъ които тя не може да се развива.

Т. Мечкарски (з): Кой я докара до това дередже?

А. Кантарджиевъ (д): Нашата армия такава, каквато днесъ я наблюдаваме, както е обичайно да се нарича малка на брой, но силна на бой, малка на брой, но силна по духъ, има нужда само отъ едно: отъ спонтанно, отъ единно проявена воля да ѝ се помогне, да ѝ се съчувствува и отъ единно проявена любовъ къмъ нея, не отъ нѣкакъвъ криво-разбранъ патриотизъмъ, но отъ най-добре разбранитѣ интереси на българската държава и на българския народъ.

Азъ пакъ искамъ да подчертая, че ние у насъ трѣбва да създадемъ традиция да гласуваме бюджета на Военното министерство съ акламация, при всичкото съзнание, че това, което даваме, не стига.

Защо е необходимо, когато се гласува бюджетопроектътъ на Военното министерство, да отваряме старитѣ страници, какво било преди 10, какво било преди 12 години? Нека поне тукъ се ръководимъ отъ правилото, че най-невѣрна преценка на историческитѣ събития даватъ тѣхнитѣ съвременници и че единъ актъ, какъвто бѣше девеюнкскитѣ, че единъ актъ, какъвто бѣше двадесетъ и първо юнкскитѣ, най-правилно ще бжде оцененъ отъ историка тогава, когато отъ насъ, участницитѣ на единия или другия фронтъ, нѣма да има нити поменъ. Защо бѣше необходимо отъ тази трибуна да се обругаватъ висши военни началници? Всѣки въ българската държава ще понесе своята отговорност дотолкова, доколкото е нарушилъ известни положения, установени отъ закони, отъ етика, отъ моралъ, за които, подчерта се, че особено се държи въ войската.

Не искамъ да тегля изводи отъ онова, което г. Мечкарски каза тукъ, защото, ако тегля тия изводи, той ще трѣбва да тегли конвенциитѣ за себе си и да признае, че всичко, което каза за преторианство въ родната войска, както той се изрази, пада. И ако генералъ Х или полковникъ У сж извършили нѣщо, което не е съгласно съ установитѣ на войската и е въ разрѣзъ съ законитѣ на страната, и, вмѣсто да бждатъ наказани, сж повишени, смѣтате ли, като го изнесате, че пледирате каузата на родната войска, въ която има етика, моралъ и законност? Вие казахте, че гѣ били повишени, въпрѣки че, по Вашето убеждение, не по всеобща преценка на обществото, сж извършили едно недобро дѣло. И ако тѣхнитѣ началници, вмѣсто да

ги санкциониратъ така, както изискватъ уставитѣ и законитѣ, сж ги повишили, следва ли отъ туй неминуемо да заключимъ, че тия господа, които държатъ днесъ въ ржцетѣ си сждбинитѣ на войската, сж корумпирани? Тогава цѣлото Ви построение, че войската е народна, че войската не е преторианска, че не служи на никого друго, освенъ на българския народъ, пада. Българската войска — азъ искамъ да подчертая своята по-раншна мисль — нѣма нужда нито отъ Вашата, нито отъ моята защита, защото нейнитѣ дѣла сж, които ще ѝ дадатъ най-блѣскава защита — дѣлата отъ 1912—1913 и 1915—1918 г. Високото ѝ съзнание за дългъ и дисциплина, високото ѝ съзнание за любовъ и преданостъ на върховния вождъ на войската сж достатъчна гаранция за нея, че тя съ своитѣ собствени дѣла може най-блѣсково да се защита. Онѣзи 200.000 трупа, които легнаха по покрайнинитѣ на Балканския полуостровъ, не земи да завоюватъ, не нѣкакъвъ империализъмъ да правятъ, а да освобождаватъ свои поробени братя по-спокойно ще лежатъ въ своитѣ гробове и тѣхнитѣ духове ще бждатъ по-спокойни въ небитието, ако ние по-малко приказваме за армията и повече искрено я обичаме, отколкото това правимъ сега. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателътъ: Г. г. народни представители! Предложението на народния представител г. Кантарджиевъ, да се гласува бюджетопроектътъ на Министерството на войната съ акламация, ще поставя на гласуване, когато му дойде редътъ. Това е моя дългъ, макаръ ѝ да смѣтамъ лично, че всѣки бюджетъ, по силата на чл. 121 отъ конституцията, трѣбва да се гласува статия по статия. Конституцията изключение не прави. Като имамъ предъ видъ, обаче, че практиката на сегашното Народно събрание и на нѣкои други Народни събрания е била по-друга — въ миналото военни бюджети сж били гласувани не единъ пътъ съ акламация; примѣрно: XXII-то обикновено Народно събрание въ 1929 г. гласува, по предложение на народенъ представител, военния бюджетъ съ акламация; въ първата редовна сесия на сегашното Народно събрание, по предложението на народенъ представител, военниятъ бюджетъ сжщо се гласува съ акламация — като имамъ предъ видъ, че е изключително право на Народното събрание да каже, по силата на чл. 49 отъ конституцията, редовно или нередовно се гласува единъ бюджетъ или законъ, защото този чл. 49 казва, че само Народното събрание може да решава въпроса, дали при гласуването на единъ законъ сж спазени всички форми; като имамъ предъ видъ, че не важи личното мнение на този или онзи, а важи практиката на Народното събрание, традициитѣ, то, вѣрнѣнъ на това, азъ ще сложа предложението на г. Кантарджиевъ на гласуване, но преди това все пакъ съмъ длъженъ да дамъ възможностъ и на другитѣ записали се оратори да се изкажатъ.

Има думата народниятъ представител г. Гето Кръстенъ.

Г. Кръстенъ (д. ст): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ нѣмахъ намѣрение да вземамъ думата по бюджетопроекта на Министерството на войната, но се повлияхъ отъ онѣзи патриотични манифестации, които се правѣха тукъ, отъ тази трибуна, и съмъ подхвърленъ на изкушението и азъ да приобща моитѣ чувства и настроения къмъ чувствата на онѣзи, които говориха преди мене, и да сподѣля мисли съ почитаемия Парламентъ върху състоянието на нашата армия.

Напълно сподѣлямъ възгледа, че армията ни нѣма нужда отъ похвала, защото това, което можемъ да кажемъ ние отъ тукъ, то е най-малкото, което може да се каже, защото задъ гърба на нашата армия стоятъ чутовни подвизи, които говорятъ по-силно, отколкото най-красноречивия ораторъ, който би излѣзълъ на тази трибуна. Нашата армия не се нуждае отъ похвали, но ние не можемъ да манираме на единъ приятенъ дългъ да се докоснемъ до тѣзи нейни подвизи, за да изживѣемъ онѣзи чувства на радостъ, онѣзи високопатриотически моменти и пориви, съ които българскиятъ войникъ се понесе къмъ бойнитѣ поля, за да чертае границитѣ на измѣнена България и да твори една нечувана, една непостигната въ историята на човѣчеството епопея — кървавата епопея на българския народъ.

Въ туй време, което преживяваме, въ този моментъ на народно угнетение, на народно бедствие, когато върху съзнанието на всички ни тежи една свѣтова неправда, извършена надъ насъ и стоварваща върху плещитѣ на българския народъ непоносими задължения — въ този моментъ, казвамъ, кой не чувствава нуждата да се докосне до онѣзи моменти на свѣтли проблѣсъци въ нашия животъ, когато българскиятъ войникъ, изпълнявайки една историческа повеля, отиде да осъществи легитимнитѣ права на своя народъ?

Излизайки на тази трибуна, азъ искамъ да сподѣля тази именно радостъ, която навремето цѣлиятъ български народъ изживяваше, когато се виждаше да е тъй близко до реализирането на идеалитъ си, за които копнѣеше, на задачитъ, които му бѣха поставени, на правата, осветени отъ всички човѣшки и божии закони.

Да се припомнюватъ подвизитъ на българската армия — това е еднакво важно, както за самата нея, за онѣзи, които днесъ сѣ въ казармата, така и за всички онѣзи, които ще дойдатъ въ утрешния день на тѣхното мѣсто. Това е еднакво важно и за всички българи, защото нашата политическа история е история на борби и българската армия е свързала своето име съ тѣхъ. Нашата армия е записала въ страницитъ на нашата история, съ кървави букви, славни подвизи, голѣми борби за обединението на нашата нация и всѣки единъ българинъ не може да не се докосне въ своето съзнание до нѣкои моменти на тѣзи борби, за да изпита гордостта, че е българинъ, да изпита силата и мощта на онѣзи чувства, които движеха тогава българския народъ. Но той не може, отъ друга страна, да не изпита и огорчение, когато вижда какъ идеали на този народъ бѣха проиграни, какъ отъ върха на своето величие, на което бѣше издигнатъ благодарение на своя патриотизъмъ, той се срива въ бездната на пропастьта по вината — известно на кого.

Да се докосваме, казвамъ, до живота и дейността на нашата армия въ моментъ, когато гледаме бюджета на Министерството на войната, е важно затуй, за да можемъ на тия, които създаваха историята на България, които чертаеха съ кръвта си границитъ ѝ, да дадемъ сили и куражъ и да ги подготвяме за задачитъ, които утрешниятъ день ще има да имъ постави.

Г. г. народни представители! Ние не можемъ да манкираме на дългъ си да се докоснемъ до живота на армията и поради ония тенденции, които днесъ се очертаватъ въ известни срѣди на наше общество — да установятъ контактъ съ армията, за да могатъ да извършатъ тамъ едно пълно дѣло. Думата ми е за онѣзи родолюбивци, за онѣзи български граждани, които, забравилъ родъ и родина, откъснали се отъ славнитъ борби, които води българскиятъ войникъ въ защита правата на народа ни, днесъ служатъ на чужди каузи и искатъ да проникнатъ въ българската казарма, за да вършатъ тамъ сатанинското дѣло на разложението чрезъ разрушение на морала, на дисциплината въ тая армия, за да поставятъ и нея въ услуга на тия чужди каузи. Онѣзи, които се стремятъ да вършатъ едно херостратовско дѣло въ българската казарма, трѣбва да чуятъ отъ тукъ какъ спонтанно говори българскиятъ народъ за нашата армия, която, ободрена, освежена, дисциплинирана, морално издигната, е готова винаги да се постави въ услуга на своя народъ за реализиране на задачитъ, които ще ѝ постави утрешниятъ день. И затуй азъ казвамъ: не мога просто да манкирамъ на своя дългъ и да не се докосна до тия въпроси. Защото нашата армия заслужава тая честъ, когато отъ тая трибуна се говори по бюджета на Министерството на войната, да се изтъкнатъ нейнитъ заслуги, нейнитъ достижения и качества. Защото дългъ е на всѣки единъ да намѣри сили въ себе си, да констатира състоянието на нашата армия и направи съответнитъ препорѣки.

Но, г. г. народни представители, намъ се пада не само да казваме хубави думи за армията; тя нѣма нужда, както казахъ, отъ нашитъ хубави думи, отъ нашитъ хвалби. Ние не можемъ да не изпитаме и известно огорчение, че тая армия въ миналото, следъ геройскитъ подвизи, които регистрира по всички крайща на нашата земя, бѣше въ края на краищата унижена, оскърбена и когато видѣ своя идеалъ проваленъ, се връщаше въ дома си съ наведена глава и съ разбита душа. Азъ не желая да говоря за опититъ, които се направиха въ този моментъ, когато героигъ се връщаха съ наболѣла душа, да се поставятъ на тая армия цели и задачи, които не ѝ принадлежаха, за които тя не бѣше годна и които тя не желаше. (Оживление всрѣдъ земледѣлицитъ) Азъ не желая да говоря за срамнитъ инциденти на така наречената Радомирска република, за онии злополученъ опитъ въ нашата нова история на известни лица да използватъ наболѣлата душа на българския народъ, на българския войникъ, който, покрусенъ въ своя идеалъ, се връщаше отчаянъ и унилъ въ своето семейно огнище — за противодържавни цели.

Т. Мечкарски (з): Недей руга онии войникъ, който три години се борѣ!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): (Къмъ Г. Кръстевъ) Тая лижица не е за твоитъ уста!

Г. Кръстевъ (д. сг): Този войникъ, който тъй доблестно изпълни своя дългъ по бойнитъ полета, биде наказанъ отъ нашитъ победители, които поставиха нашата армия въ положение да не може да отговори на нуждитъ, на задачитъ, които днешниятъ моментъ поставя на българската държава. Тѣ я поставиха при условия да не бѣдѣ онзи живъ организъмъ, да не бѣде оня мощенъ организъмъ, който познаваме въ миналото и съ който българската държава прослави своето име, прослави името нѣ цѣлия народъ. Думата ми е за Ньойския договоръ.

К. Караджовъ (з): По-хубаво да мълчите по тѣзи въпроси.

Г. Кръстевъ (д. сг): Съ какво право българскиятъ народъ биде поставенъ въ това унижително положение? Какво вършеше той, за да получи това жестоко наказание, което му се наложи? Съ какво французкиятъ войникъ, съ какво сенегалецътъ, който се биеше, който проливаше кръвта си за своитъ господари, имаше преимущества предъ българския войникъ? Та кой бѣше неговиятъ грѣхъ? Не бѣше ли това, че той отиде да изпълни дългъ си къмъ родината? Не бѣше ли това, че той не можеше да гледа страданията на своитъ братя? Не бѣше ли това, че той не можеше да гледа спокойно какъ се пролива кръвта на своитъ братя? Не отиде ли той да осъществява права, които сѣ осветени отъ всички човѣшки и божии закони? Не се ли би той честно и почтено? Не носѣше ли той въ душата си идеалитъ на единъ народъ? За туй ли трѣбваше да бѣде наказанъ? За глупостта на известни управници, защо трѣбваше да бѣде онеправданъ българскиятъ войникъ, защо трѣбваше да бѣде онеправданъ българскиятъ народъ? И днесъ ми се струва, е време не да издигнемъ гласъ на протестъ — това не е въ моитъ разбирания, нито е въ разбирацията и политиката на почитаемото правителство — но да манифестираме едно единно убеждение, едно единно разбиране: че българскиятъ народъ е онеправданъ, че българската армия е поставена въ единъ режимъ, който не заслужава, режимъ, който не е въ традициитъ на българския народъ, не е въ неговия битъ, и че на българската държава трѣбва да се даде наборна армия. И мене ми се струва, че нѣма по-легитимни права отъ тѣзи: българскиятъ народъ да има наборна армия, една армия, която никого не заплашва, една армия, която въ миналото никого не е нападнала, нито е дала доказателства, че утрешниятъ день застрашава нѣкого, която е служила само на признати интереси, която е защищавала само народни интереси и която въ утрешния день ще служи само като елементъ на миръ, елементъ на осъществяване права, но не като елементъ на бунтъ на Балканския полуостровъ. Една такава армия заслужава, очевидно, не протекция, заслужава да бѣде справедливо третирана и да ѝ се даде оня съставъ и оня видъ и характеръ, които най-добре отговарятъ на народнитъ традиции, на народния битъ, за да бѣде единъ живъ организъмъ, годеиъ, както казахъ, за целитъ и за задачитъ, които българската държава днесъ има, и които, може би, въ утрешния день ще ѝ се поставятъ. Не съмъ азъ, който ще мечтая за ренанси. Не вървамъ, че ще се намѣри българско правителство, което въ утрешния день ще поведе българската армия къмъ ренанси. Но въ всѣки случай не бива да си затваряме очитъ предъ онова, което се изнесе отъ тая трибуна: че колкото и да желаемъ мира, колкото той и да е въ съзнанието и въ душата на всички, все пакъ трѣбва да констатираме, че, въпреки всичко, единъ стъ най-силнитъ аргументи на правото си остава и днесъ материалната сила. И ние имаме священото право да имаме тази сила, както имаме правото на самозащита, правото да живѣемъ като народъ. Ние трѣбва да заявимъ това предъ цѣлия свѣтъ. Убеденъ съмъ, че и почитаемото правителство ще вземе актъ отъ тѣзи настроения, които се манифестиратъ тукъ, и когато намѣри за удобно и възможно, ще предави своитъ искания тамъ, дето е потребно, и съмъ убеденъ, че въ края на краищата нашата теза ще възтържествува и ние ще можемъ да видимъ българската армия въ ония съставъ, за който току-що говорихъ.

Тѣзи въпроси, които набелязахъ, убеденъ съмъ, че се сложатъ на обсъждане, защото туй състояние на несправедливостъ не може да продължава. Съзнанието, че трѣбва да се създадатъ психологическитъ предпоставки за свѣтовния миръ, е огрѣло навсѣкжде, наченки на действителностъ въ това отношение има и нека се ласкаемъ да върваме, че нѣма да бѣде далечъ денътъ, когато действително ще се сложи едно сигурно и трайно начало за разрешаване на всички свѣтовни конфликти по миренъ начинъ. Нека този моментъ, обаче, свари българския народъ, българската държава съ онази армия, която ние

Познаваме, онази армия, която винаги е била силата и гордостта на българския народ.

Г. г. народни представители! Туй го говоря като едно огорчение на онази армия, която ние аккламирахме тук, на онази армия, предъ чиито подвизи ние се покланяме. И го казвамъ, за да се вземе актъ отъ онѣзи въ Европа, и онѣзи, които сж тукъ, за да може нашата армия да се постави тъкмо въ онѣзи релси на движение и животъ, за които всички тукъ говоримъ. Защото трѣбва да констатираме, че не е това единственото огорчение, което българската армия е изпитала, че и днесъ има известни симптоми, известни указания за поведението на нѣкои срѣди да внесатъ на нова смѣтка смутъ въ живота на тази армия. Азъ не искамъ да се спирамъ — за да не бѣда обвиненъ, че правя паргизанство — на лансираното отъ г. Кемилевъ тукъ, че едно тъмно петно въ живота на нашата армия, това е обстоятелството, че, паралелно съ нея, преди нѣколко години бѣше образувана и друга армия, бѣше образувана така наречената оранжева армия...

Т. Мечкарски (з): Тя бѣше въ помощъ на войската, не бѣше противъ войската.

Г. Кръстевъ (д. сг): ... и се създаваше единъ конфликтъ, едно недоразумение между едната и другата. Какъ е възможно, по силата на кой законъ е възможно една партийна армия да се създаде, да се настави въ казармѣтъ и да се създава единъ непрекъснатъ конфликтъ между законната редовна армия и партизанската армия?

Г. Мариновъ (з): Сега, въ този моментъ, имате тази армия, противъ която говорите — разнитъ въоръжени команди, които вие възпитавате.

Г. Кръстевъ (д. сг): Трѣбва да се радваме, че въ този конфликтъ родната ни армия прояви тактъ и благоразумие.

Г. г. народни представители! Ако се спирамъ на този въпросъ, спирамъ се главно, защото други го засегнаха, и затова, защото се констатираше и въ днешния моментъ подобни опити на известни срѣди...

Г. Мариновъ (з): Кои сж?

Г. Кръстевъ (д. сг): ... да си играятъ пакъ съ престижа на армията. Азъ не мога да не констатирамъ, че туй, което бѣше въ миналото, е една грѣшка, и тая грѣшка не бива да се повтаря, защото, повторена въ този моментъ или въ утрешния день, тя може да коства доста много на българския народъ. Единъ новъ конфликтъ между редовната армия и каквато и да е друга една обществена корпорация, образувана по начина, по който бѣше образувана оранжевата армия, очевидно ще даде неблагоприятно отражение за спокойствието въ нашата страна. Затуй го казвамъ, защото бѣше единъ етапъ въ живота на нашата армия, който не бива да се повтаря. Ако той се повтори — повтарямъ още единъ пътъ — това ще бѣде въ вреда не само на армията ни, но и на държавата. Не е ли вѣрно, че поради тази аномалия, поради тази грѣшка, която бѣше допустната въ миналото, се създадоха условия за интервенция на армията въ нашия общественъ и политически животъ? Кому е приятна тя? Кому е въ разбирането, че армията трѣбва да вземе участие въ нашитъ политически борби? Но когато срещу нея се създава една друга армия и я поставя въ положението на неизбѣжна отбрана, очевидно, тя има свещеното, законното право да действа. И когато и други институти въ тая страна сж поставени въ сжщото положение, ето какъ се открива вече задачата на армията да се намѣси въ нашия политически животъ. Азъ не го подхвърлямъ това, за да унѣквамъ когото и да било, азъ го говоря, за да отстранимъ всѣка възможностъ за такава интервенция, защото тя, откъдето и да дойде, е вредна. Ако го казвамъ, то е защото отъ тая трибуна наши другари изнесоха, че има известни срѣди, известни лица, които гледатъ къмъ българската казарма, които искатъ да свиятъ гнѣздо тамъ, които искатъ оттамъ да излѣзе свѣтлината, която да имъ даде ореола, която да имъ даде общественя кредитъ и съ тоя кредитъ тѣ да организиратъ и засилатъ своитъ партии. Това е една погрѣшна тактика. И мене ми се струва, че е дългъ на онѣзи, които иматъ законното задължение да бдятъ за реда и спокойствието въ армията и да работятъ за издигането ѝ — както тукъ се пожела и отъ други — на една висота още по-голяма отъ тази, на която стоимъ, да издигнатъ голѣма барьера между казармата и поплъзновенията на тѣзи господа, които и да сж тѣ. Ние виждаме отъ една страна комунистѣтъ, които искатъ да навлѣзатъ въ казармата, за да я използватъ

за свои цели, виждаме и други — както се изнесе — които много охотно подчертаватъ известень контактъ между тѣхъ и армията, очевидно съ намѣрение не да услужатъ на нея самата, но да услужатъ на своитъ партийни каузи. И моето разбиране е, че никой — който и да е той, откъдето и да е — нѣма право да отправя погледъ къмъ казармата, затуй защото всѣки таквъ контактъ би билъ отъ естество да понижи морала въ армията, да насърчи известни елементи тамъ, да разкрие известни перспективи и да подхвърли на изкушение хора, които иначе доблестно и честно сж изпълнявали своя служебенъ и общественъ дългъ. Ние трѣбва съ всячки усилия да се противопоставимъ на подобни поплъзновения.

И. Велчевъ (з): Кажете ги, кои сж.

Г. Кръстевъ (д. сг): Вие ги знаете. — Въ туй направление ние трѣбва да съдействуваме всячески на онѣзи, които иматъ задължението да се грижатъ за реда и спокойствието въ армията. Ние трѣбва да тачимъ престижа на армията. Нека тя бѣде съединително звено помежду ни, нека бѣде фокусъ, където да се пречупватъ всички патристически настроения въ тая страна, и отъ тамъ, ако е сждено, да се провеждатъ всички акции, чрезъ които ще можемъ да работимъ по-успѣшно за постигане голѣмитъ задачи на нашата държава. Но да искамъ да се ползуваме отъ армията, да обръщаме погледи къмъ казармата, да кокетничимъ тамъ, за да можемъ да провеждаме лична партийна политика — това е престѣпление предъ армията, предъ олтара на отечеството. Въ туй направление трѣбва голѣма осторожностъ.

Отъ друга страна, азъ мисля, че тѣзи неяснени спорове, които още съществуватъ досежно нѣколкото станали напоследъкъ инциденти, не сж отъ естество да ползуватъ престижа на армията. Не желая да се спирамъ върху подробноститъ на инцидента, който става въ Враца, не желая да търся отговорноститъ, не желая да давамъ отговоръ на въпроса, дали г. генералъ Босилковъ прати войска по искането на околийския началникъ или на г. Цанкова. За мене е важно, че съществува споръ, че този споръ е още откритъ, че името на г. генералъ Босилковъ, когото тѣй много уважавамъ, се преплита въ този инцидентъ, че тамъ се намѣсватъ имената и на други, които стоятъ още по-високо. За мене е важно, че престижътъ на армията е намѣсенъ въ тия спорове. Затуй дългъ е на отговорнитъ лица да уяснятъ този конфликтъ, за да се разбере, дали войската тамъ е интервенирала въ духа на законнитъ положения, които регулиратъ нейното поведение въ подобни случаи, или е извършено беззаконие и армията е интервенирала по искането на частни лица, които въ никой случай, при никакви обстоятелства нѣматъ право да разпореждатъ съ нея. Този въпросъ стои откритъ и азъ моля да бѣде ликвидиранъ, не за да се намѣрятъ отговорноститъ — далечъ съмъ отъ желанието да се вирамъ тамъ и да ги търся — но престижътъ на войската да бѣде защитенъ и тя очистена отъ всѣкакви подозрения. Мене ми се струва, че една грѣшка е честото повикване на войска тукъ и тамъ. Интервенцията на армията въ нашия политически животъ трѣбва да се избѣгва и да се намалява до минимумъ. Азъ недоумѣвамъ, напр., какъ може, безъ всѣкаквъ поводъ, да се изпращатъ войници при произвеждането на избори. Напоследъкъ азъ бѣхъ свидетелъ, че въ моментъ на изборъ, по нѣкакви предполагаеми съображения на нѣкой председателъ на бюро...

С. Ризовъ (з): Не си чель избирателния законъ. Да го прочетешъ и да се справишъ.

Г. Кръстевъ (д. сг): Азъ го зная много добре.

С. Ризовъ (з): Не си чель, казвамъ, избирателния законъ.

Г. Кръстевъ (д. сг): Но имайте търпение да ме изслушате. — По съображения, казвамъ, непочиващи на законъ, неоправдаващи се отъ действителността Х учителъ, председателъ на бюро, иска да му се изпрати едно отделение войници. Азъ зная, че законътъ позволява това, но законътъ поставя известни условия, при които единъ председателъ на изборно бюро може така да действа. Но азъ бихъ питалъ — тукъ има и народенъ представителъ отъ Врачанска околия — кой общественъ съображения наложила, напр., изпращането на войска въ Синьобърдо при произвеждането на изборъ за общински съветъ напоследъкъ? Какъвъ инцидентъ бѣше отбелязанъ тамъ? Абсолютно никакъвъ. Не може опасението, че една

отъ групите на Народния блокъ ще доминира въ изборитѣ, да бъде основание да се повикватъ войници всрѣдъ избирателния корпусъ тъкмо тогава, когато политическиѣ страсти сѣ най-разгорещени.

Има и други случаи, които не желая тукъ да изнасямъ, но подчертавамъ общо мисълта си, че армията се извиква често пъти безъ всѣкакъвъ законенъ поводъ. Този контактъ на армията съ избирателитѣ въ подобни моменти не е отъ естество да допринесе за престижа и дисциплината ѝ. Отъ друга страна, армията също така не бива да бъде поставяна ей-така, при малки поводи, въ контактъ въобще съ улицата; да отива да усмирява известни групи, които, да кажемъ, празнуватъ 1 май и пр. и пр. Защото и този контактъ на армията съ подобни групи е отъ естество да разслаби нейната дисциплина. Законътъ определя случитѣ, кога армията трѣбва да действа; тѣ сѣ крайни моменти: когато властта е безсилна, когато властта е абдикирала но никакви причини отъ своитѣ позиции, когато обществениятъ редъ и спокойствие сѣ смутени.

А. Аврамовъ (з): Както на 9 юний!

Г. Кръстевъ (д. ст): Но има много невинни случаи, когато се изпращатъ войници, а това, както казахъ не е отъ естество да засили престижа на армията, не е отъ естество да стегне дисциплината ѝ, тъй необходимата, за да може армията правилно да провежда задачитѣ, които сѣ ѝ поставява.

И тъй, г. г. народни представители, заключавайки, азъ подчертавамъ още единъ пътъ, че тази малка екскурзия, която направихъ, направихъ я предъ видъ на опасенията, предъ видъ на констатациитѣ изобщо, че има хора, които отправятъ известни апетити къмъ армията, които искатъ да я върхнатъ въ услуга на своитѣ партийни цели, на своитѣ партийни задачи. Азъ съмъ въ хармония съ разбиранията на всички, че армията трѣбва да стои надъ нашитѣ партийни борби. Армията е извънпартийна; армията е надпартийна, армията е на България, и само на нея трѣбва да служи.

А. Аврамовъ (з): Но не и на Сговора.

Г. Кръстевъ (д. ст): То се разбира — не и на Сговора. — Дори и тогава, когато нѣкой желае да монополизира за себе си всички патриотични чувства, всички патриотични прояви, армията не може да му служи за оръдие. Армията трѣбва да служи само на България, подъ командването на върховния ѝ вожда.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Петъръ Даскаловъ.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Миналогодишниятъ воененъ бюджетъ, по мое предложение, се гласува съ акламации — бѣха избѣгнати всѣкакви дебати, никакви разисквания не станаха по него — съ което народното представителство искаше да символизира своето единство и своето почитание къмъ армията. Тая година ставатъ разисквания по военния бюджетъ. Мисля, че не е зле това. Разискванията, които станаха по бюджета досега, изказването на различни мнения за нашата войска, все сѣ отъ полза. Не допускамъ, обаче, че онѣзи, които говорятъ съ чувство за нашата войска, като ѝ отправятъ отъ трибуната похвали съ блѣскиви фрази, мислятъ, че по този начинъ могатъ да ѝ издигнатъ повече, отколкото е тя самата. За мене, г. г. народни представители, когато се говори за българската армия, е важно да се отбележи едно нѣщо: че всѣкитѣ страхове, отъ която страна и да идатъ, че тя ще се намѣси въ нашитѣ политически борби; че всѣкитѣ страхове, които се изказватъ явно тукъ, въ Народното събрание, или въ печата, че тя може да прибѣгне къмъ бунтове и революции, сѣ напразни. Доказателство за това е 50 годишниятъ животъ на България.

Обръщамъ се къмъ съседнитѣ намъ страни, отъ тѣхъ да взема примѣръ, за да видимъ какво вършатъ и какво правятъ тѣхнитѣ армии.

Въ Гърция офицерството се ползува съ политически права. Тамъ постоянно се водѣше борба за правата на офицера да се мѣси въ политическия животъ на страната. Бѣше време, когато въ Гърция, отъ капитанъ нагоре, всѣки воененъ можеше да влѣзе въ Народното събрание, и майкаръ военниятъ министъръ да е глава на армията, депутатътъ, майоръ или подполковникъ, подчиненъ нему, можеше да му отправи интерпелация, да го запита какво е положението въ войската, да го напада и даже да го оскорбява. Известни ми сѣ много борби отъ този харак-

теръ въ грѣцкия Парламентъ. И когато съмъ запитвалъ грѣцки политически лица, защо чрезъ законъ допускатъ тѣхната армия да се мѣси въ политическия животъ, тѣ сѣ ми сочили за примѣръ Англия, където също така офицерството може да влиза въ Камарата. Не ще съмнение, животътъ на Англия и животътъ на Гърция сѣ толкова противоположни, че всѣко сравнение не доказва друго, освенъ една погрѣшна постѣпка въ политическия животъ на Гърция — съ допускането на армията ѝ да се мѣси въ политиката. Че тая постѣпка е погрѣшна и че създава отъ армията действително единъ инструментъ за политически борби, доказателство е последниятъ комплотъ, който станалъ въ Атина, и който малко остана да докара диктатурата на Пластирасъ. Генералитѣ въ Гърция и днесъ разпореждатъ съ съдбата на своята страна. Туй, което генералитѣ направятъ, то се отразява и върху политическия животъ.

Да се обърнемъ и къмъ Сърбия. Не е ли чисто военна диктатурата, която и до днесъ съществува тамъ? Кой не знае за съществуването на една „Бѣла рѣка“ и на една „Черна рѣка“? Кой не знае, че всѣкитѣ преврати, които се извършва въ Сърбия — убийства на крале, сваляне на царе, възстановяване и издигане на нови — сѣ все дѣло на армията! Толкова голѣмо мѣсто и сила въ политическия и въ обществения животъ има армията въ тая съседна намъ страна, че и до днесъ тя се намира подъ знака на влиянието на военнитѣ. И затуй тамъ военнитѣ управляватъ.

Ако следъ тази малка обиколка изъ политическия животъ на нашитѣ съседи, се върнемъ въ България и се запитае за положението и за ролята, която армията има и играе у насъ, ние ще трѣбва да констатираме съ особено задоволство, че, презъ всѣкото време на съществуването на българската държава, последната е могла да се ослани само на подкрепата, която е намѣрвала въ родната армия. Единственъ случай, който се сочѣ, е тоя на 9 юний, който мина-замина, и нека оставимъ на историята да се занимава съ него, защото следъ 9 юний и до днесъ армията е много далечъ отъ политическия животъ, тя нѣма никакво участие въ него.

Наистина, тукъ се спомена, и то твърде прикрито, стремението на проф. Цанковъ и на партията му да увлѣче армията на своя страна. Докато г. проф. Цанковъ бѣше министъръ-председателъ, докато бѣше на власт, всѣки чувствуваша като че ли армията е надъ главата му, или като че ли е задъ него. Все виждате, г. г. народни представители, че азъ турямъ прѣста си на раната и не говоря така, както говориха преди мене: че „известни срѣди“, че нѣкои политически хора, или нѣкакви други хора искатъ да увлѣкатъ армията. Казвамъ го туй нарочно, за да чуятъ и онѣзи, за които се говори, че сѣ предметъ на едно подозрение въ обществото, подозрение, обаче, което и тѣ сами отблъскватъ чрезъ официоза си и чрезъ речитѣ, които произнасятъ тукъ въ Народното събрание.

И мое то мнение, г-да, е, че наистина никоя партия днесъ не може да иска и не може да върва, че може да се ослани на войската, за да предприеме превратъ или бунтъ въ страната.

С. Таковъ (з): Да идва на властъ.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Ако има нѣкой, който най-много да чувствува дълга си да служи на отечеството, то е армията. А ако армията се е издигнала у насъ до туй положение, то е затуй, защото въ нея най-напредъ, отъ всѣки други институти въ нашата държава, се насади оная дисциплина, която тури на здрави крака този институтъ, който може да го закрепва, но не да го разрушава, не да го разсипва. Онова, което виждаме да става въ нѣкои гарнизони — пропаганда на комунисти, за да разрушатъ основитѣ на нашата държава — е една временна болестъ, една чума, която ще мине и ще замине, нѣма да остави никакви следи въ тоя здравъ и живавъ организъмъ, който се прояви съ своя патриотизъмъ, върно служене не на партията, а на народа, което се прояви въ всѣки бойни полета презъ време на войнитѣ, и когато се върна, сви знамената си.

Трѣбва да отдадемъ, следователно, тази справедлива преценка за положението на армията у насъ и да не хранимъ никакви опасения, че тя може да стане оръдие на която и да било партия, на която и да било група. Тая въра трѣбва да бъде толкова по-силна у насъ, защото наистина нашата армия даде доказателства, че обича България, че служи само на нея, а не на партията. И понеже това е тъй; понеже се казва само похвали за армията като единъ институтъ, който стои най-високо въ

нашата държава, като единъ институтъ, въ който партизанството е изгонено окончателно, като единъ институтъ, на който държавата се крепи, и днесъ, когато се правятъ различни смугове отъ известни разрушителни елементи, държавата трѣбва да се опре на тая здрава и яка стена въ този моментъ на криза. И нека при туй съзнание, при тая преценка, която даваме на армията, наистина да проявимъ, при гласуването на бюджета на Министерството на войната, нашето единодушие, за да дадемъ доказателство, че ние, като народни представители, като представители на цѣлия народъ, а не на партиитъ, се отнасяме съ почитъ къмъ тая армия и даваме тѣзи скромни срѣдства, съ които днесъ държавата разполага, за да може армията да отговори на онова свое назначение, на което всѣки единъ отъ насъ иска да я види. („Браво!“ Ръкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателътъ: Има думата народниятъ представителъ г. Стоянъ Момчиловъ.

С. Момчиловъ (нац. л. о): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Не може да не се констатира съ голѣмо задоволство единодушието, което се прояви отъ всички партийни групи въ общитъ грижи за българската армия. Ако това е искрено, ако съ това не се преследватъ други цели, това е сигурно доказателство, че въ българскитъ политически партии се явява едно по-високо държавническо съзнание.

Отъ нѣкои срѣди тукъ се подхвърли, че българската армия била класова, била преторианска — употребил се тази дума. Дълга съ възмущение да отхвърля тѣзи намеци. Българската армия е народна армия, и нѣма защо българскитъ Парламентъ да си задава въпросъ дали тя е народна или не. Българската армия е народна отъ своето създаване, отъ своето бойно кръщение при Шипка и Шейново. Подъ войнишката кокарда и подъ скромния войнишки погонъ най-ясно се подчертава този неинъ народенъ характеръ. Българскитъ синове, безъ разлика на класи и съсловия, преди да добиятъ своитъ права, постигнаха въ редоветъ на армията, да се научатъ на своитъ задължения, да се научатъ на най-голѣмата добродетелъ — добродетелта да слушашъ и да се подчинявашъ.

Когато българскитъ народъ бѣше призованъ да изпълни голѣмитъ задачи, за които се готвиха поколения, подъ славнитъ знамена на тази армия се стекоха всички, безъ разлика — и селяни, и граждани, и бедни, и богати — и по всички бойни полета на Балканския полуостровъ смѣсва своята света кръвъ въ името на родината. Не бива да изгубяваме това предъ видъ, когато говоримъ за българската армия.

И въ мирно и въ военно време българската казарма е била училище за гражданска доблестъ. Жалко, че тежкитъ условия следъ мирния договоръ въ Ньойи лишаватъ сега българската младежъ отъ това училище. Желателно е усилията на българскитъ правителства и занаятѣ, както е било и досега, да бждатъ насочени къмъ промѣна на това положение.

Г. г. народни представители! Армията е била и е най-здравата опора, най-здравиятъ стълбъ въ нашата държавна сграда. Въ най-новитъ времена, въ общото униние следъ катастрофата въ 1918 г., българската армия бѣше първа, която повдигна своето чело и създаде вѣра въ българския народъ за по-добри дни.

Имайки това съзнание, ние, българскитъ партии, имаме най-голѣмото задължение да я пазимъ като зеницата на окото си и да не създаваме нищо, съ което бихме могли да хвърлимъ подозрение, че тя би могла да бжде изпозувана отъ които и да било срѣди у насъ. Не че армията ще се поддаде, но ние не трѣбва да правимъ опити въ това отношение.

И сега, при небивало тежкитъ условия, при които никога армия въ Европа не е поставена, българската армия, малка по брой, стои на висотата на своето положение.

Председателътъ: Часътъ приближава 8. Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни заседанието да продължи и следъ 8 ч., да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

С. Момчиловъ (нац. л. о): Ограничена отъ постановлението на мирния договоръ, ограничена най-сетне отъ бюджетни възможности, българската армия по своята дисциплина, по своята стѣгнатостъ и по своя високъ духъ стои на висотата на положението си и е истински стражъ на родината, вѣренъ и сигуренъ залогъ за цѣлостта ѝ и за по-добри дни.

Всички изказаха адмириции къмъ армията. Нека тия адмириции не бждатъ само платонически. Нека тази ар-

мия бжде поставена наистина въ условия да може да се развива и да живѣе единъ правилень животъ. Нека икономитъ, които ставатъ отъ дрехитъ на войника, отъ хапката на войника, да не се правятъ.

И въ това отношение азъ апелирамъ и къмъ Народното събрание, и къмъ г. министра на войната: последнитъ съкращения, които станаха въ параграфа за храна и облѣкло, да се премахнатъ. Нека армията бжде снабдена съ храна и облѣкло въ достатѣчно количество. Не бива да се забравя, че нѣма свръхчовѣци. И на войника, и на офицера, макаръ че тѣ даватъ доказателства за гражданска доблестъ, духовната сила не е безкрайна. Не бива да ги поставяме да работятъ при такива тежки материални условия, които да се отразятъ върху духа, върху стегнатостта, върху дисциплината на армията.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. Момчиловъ! Нима мислите, че нѣма да нахранимъ и да облѣчемъ войската?

А. Капитановъ (з): Трѣбваше на неслуживши да не се дава думата.

С. Таковъ (з): 5-та допълняюща дружина!

Председателътъ: Имз думата г. министърътъ на войната.

Министъръ генералъ-лейтенантъ А. Кисовъ: Г. г. народни представители! Съ истинска и дълбока сърдечна радостъ, отъ името на армията азъ благодаря на г. г. народнитъ представители, които отъ страна на своитъ групи вземаха думата и подчертаха така топло своитъ добри чувства къмъ родната войска.

Може би ще трѣбва да се съжелява, че въ съревнуването имъ да подчертаятъ тия си добри чувства, въ казаното отъ тѣхъ проникнаха нотки, които подчертаватъ само, че и когато се гледа военниятъ бюджетъ, ние не можемъ да се отърсимъ съвсемъ отъ нашитъ партизански закачки. Всетаки, вѣрвайте ме, г-да, това, което, се каза по адресъ на армията, на нейния кадъръ, ще намѣри дълбокъ отзвукъ въ сърцата на всички онѣзи, които иматъ тежката отговорностъ въ днешнитъ времена да ръководятъ съдбинитъ и подготовката на войската и че тия топли думи, като награда за тѣхнитъ усилия, ще бждатъ отъ известна ценностъ за тѣхъ, ще стоплятъ тѣхнитъ души и ще имъ дадатъ новъ куражъ, новъ потикъ, та съ по-голѣма настойчивостъ да продължатъ своята работа за въздигане на армията, за нейната подготовка въ изпълнение на задачитъ, които ѝ предстоятъ.

Г. г. народни представители! Вие знаете много добре, че сега една голѣма конференция при Обществото на народитъ, така наречената конференция по обезоръженето, се занимава съ въпроса за разоръжаването на народитъ. Нашиятъ въпросъ е решенъ още съ Ньойския договоръ: ние сме обезоръжени. И единственото нѣщо, което въ случая може да ни интересува, то е, какво ще стане съ тия, които сж въоръжени, съ тия, които свършиха войнитъ като победители и имаха свободата — иматъ я още и днесъ — да се въоръжаватъ.

Вие знаете голѣмитъ спорове за равенство при обезоръжаването, за равенство при сигурността. Защото равенство трѣбва да има — това легна и въ основитъ на договоритъ за миръ. Каго се почна отъ победенитъ, обезоръжаването трѣбваше да продължи да се приложи и по отношение на победителитъ. Но — уви! — до днесъ останаха обезоръжени само победенитъ, а другитъ, изпозувайки своята свобода ѝ, може би, по-доброто си материално положение, продължаваха и продължаватъ да се въоръжаватъ, додето се създаде туй положение на несигурностъ, което постави свѣта въ голѣма загриженостъ за утрешния день.

И не можеше единъ народъ, като германския, да търпи едно положение тѣй опасно за утрешния день, за неговата самостоятелностъ, засѣгащо неговото народно самосъзнание; и се постави на дневенъ редъ въпросътъ за равенство, както по отношение на обезоръжаването, така и по отношение на сигурността. Ако има въпросъ за сигурностъ за победителитъ, естествено е, че въпросътъ за сигурностъ за победенитъ е отъ още по-голѣмо значение, защото тая сигурностъ тѣ нѣма съ какво да си я гарантиратъ, понеже сж обезоръжени.

Предложението на г. Макдоналдъ, както знаете, дойде да постави въпроситъ на една по-осезаема основа, която държеше смѣтка за нуждитъ у единитъ, както и за опасенията, за опасноститъ, които положението у другитъ можеше да създаде. Становището на българското правителство, както знаете, бѣ и е: да се присѣдини къмъ пред-

ложението на г. Макдоналдъ, понеже то именно държи смѣтка за тази действително голѣма несигурност и за това неравенство.

Вие знаете също така, че предложението на г. Макдоналдъ предвижда като численост за българската войска цифрата 60.000. Това е теоритически нормалната численост — 1% — която се предвижда като норма въобще за мирновременното въоръжение по отношение числеността на населението.

Също така искамъ да вървамъ, че и въпросът за наборната армия ще бѣде разрешенъ благоприятно, та по този начинъ българската войска ще получи минималнитѣ условия, които ще ѝ позволят да се подготви за задачи, за които тя е създадена и които, и по законъ, и по положение тя трѣбва да посрѣща — да осигури вътрешния миръ на страната, реда, законността, а също и сигурността на родната земя отъ външни посегателства.

Г-да! Говори се много за миръ. Обаче който иска да запази мира, всетаки трѣбва да се готви за война. И нека не ви се види странно, ако засегна и тази мисълъ, че не бива нито българското правителство, нито българското народно представителство, нито народътъ ни да се приспива отъ мисълта, че днесъ или утре ще се създаде положение, което действително ще направи войнитѣ излишни, и че не трѣбва да виждаме опасения за утрешния день, които трѣбва да ни накаратъ да поддържаеме известна бойна готовност и у насъ.

За положението, въ което се намира нашата войска сега, следъ Ньойския договоръ, срѣдствата, които сѫ отпуснати за нейната материална готовност, азъ имахъ случай по-обстойно да ви запозная миналата година, по случай гласуването бюджета на Министерството на войната, и смѣтамъ, че ще бѣде лишно да се спирамъ ново по тѣзи въпроси, защото знамъ, че вие всички сте добре освѣтлени за положението, въ което се намира въ материално отношение нашата армия: че се налагатъ голѣми жертви въ тази посока и че ние сме подъ това даже, което договорътъ за миръ ни разрешава.

Но дойдоха изключителни години. Миналата година се наложиха намаления въ бюджета на Министерството на войната, тази година също се наложиха намаления. Тазгодишното намаление засѣга известни параграфи — по които действително можеше още нѣщо да се намали. Но това е една временна, изключителна мѣрка, която не може да остане като едно постоянно намаление. Искамъ да вървамъ, че догодина туй намаление, което сега се направи въ бюджета на Министерството на войната, ще може да се отстрани и ще се даде и нѣщо повече, ще се увеличатъ кредититѣ, отпуснати за войската, за да може постепенно да се направи необходимото за подобрене материалното положение на войската.

Но всетаки длъженъ съмъ да отбележа, че въ тазгодишния бюджетъ се направиха известни подобрения, които ще позволятъ кредититѣ, гласувани за армията, да бѣдатъ използвани напълно за нуждитѣ ѝ. Вървамъ, че по тоя начинъ ще се допринесе за подобрене материалното положение, макаръ че ще бѣде много малко.

Засегнаха се тукъ нѣколко въпроси по отношение живота на армията, на нейното участие или, по-право, на заискването на известни политически групировки да я взематъ на своя страна. Мисля, г-да, че и тукъ пакъ се вложи нѣщичко отъ това, което е партизанщина, и че се преувеличиха самитѣ факти, или се правѣха отъ тѣхъ неправилни заключения.

Азъ съмъ длъженъ да увѣря г. г. народнитѣ представители, че българското офицерство има много ясна представа и дълбоко съзнание за отговорноститѣ, които има, като заема отговорнитѣ мѣста въ армията. То знае много добре какво е назначението на българската войска и нѣма да позволи тя да стане играчка въ ръцетѣ на когото и да било.

Бѣдете сигурни, г-да, въ това, и вървайте, че нашиятъ офицеръ, който е всецѣло преданъ на своята грижа за подготовка на армията, не дѣли отъ своето ценно време часове или минути да се занимава съ политическитѣ борби и дразги у насъ. Той е всецѣло погълнатъ отъ своята ежедневна работа въ казармата и би искалъ само да бѣде подкрепенъ въ тази си работа и да бѣде оставенъ на спокойствие. И ако днесъ тукъ се замѣсватъ имена на висши български офицери, които въ действителност — както въ Враца, напримеръ — сѫ търсили само да изпълнятъ дълга си като офицери и като българи, за да предадатъ дождането до междуособици между българи, до убийства, недейте смѣта, че това сѫ го направили отъ каквото и да било чувство на партийна принадлежност. За партийна принадлежност не може да се говори, не може и дума да става, че може да съществува у българския офицеръ.

Ако генералъ Босилковъ, който е единъ отличенъ боевъ офицеръ, единъ много почтенъ човѣкъ — пѣкъ вървамъ, че и г. Мечкарски, който е служилъ въ конницата, е ималъ възможност да знае какъвъ е генералъ Босилковъ като офицеръ, какъвъ е билъ той въ българската войска — е предприелъ нѣщо като началникъ на гарнизона въ Враца, неговата войнишка душа нѣма да му позволи да действува по нѣкакви други съображения, освенъ по чисто войнишкото му разбиране на дълга. Генералъ Босилковъ, когато е видѣлъ, че положението въ Враца става тежко, и че полицията не може да се справи съ създаденото настроение между хората отъ дветѣ страни, е пристѣпилъ къмъ действие, или, по-право, администрацията, като е видѣла, че не може да се справи съ положението, е поискала отъ него съдействие. И съдействието е дадено, за да се предотвратятъ нежелателнитѣ сбивания или избивания между хората на дветѣ групировки въ момента тамъ.

Г-да, извинете ме, но на мене ми прави често пѣти тѣжко впечатление, когато виждамъ, че нашитѣ партийни борби ни завеждатъ много далече, и ние, увлѣчени въ тѣхъ, забравяме, че сме българи преди всичко, и че преди всичко имаме нѣщо по-високо надъ насъ, отколкото нашитѣ партизански неразбории. Въ случая сѫ взети мѣрки, за да се не нахвърлятъ едни срещу други, и се обвинява този, който е взелъ решението да даде подкрепа на администрацията. Подкрепа не е дадена нито на тогава, нито на оногава отъ дветѣ противни страни, но сѫ взети мѣрки, за да се отнеме възможността да се дойде до по-лошо — до избиване помежду противници. Така че не трѣбва да се обвинява офицерътъ, че е взелъ това решение.

Случаятъ въ Кюстендилъ бѣше също така много раздутъ. Следъ като хората, които сѫ правили тамъ политическо събрание, свършватъ своитѣ политически речи и събраниято се разотива, понеже тоя день е годишнина отъ падането на Одринъ, сѫ поискали да си дадатъ банкетъ въ Офицерското събрание, при изричната уговорка и обещание, че политически речи нѣма да се говорятъ. И мисля, че е говорилъ само г. Славейко Василевъ; и е говорилъ именно само по случай годишнината отъ падането на Одринъ. Никаква друга политическа тема не е засегната.

Това е, що се отнася до даването Офицерското събрание въ Кюстендилъ. И виждате, какъ по поводъ на такива невинни работи, както и по отношение мѣрките, които е трѣбвало да вземе началникътъ на гарнизона въ Враца за предотвратяване на изстѣпления, се говорятъ нѣща, които не отговарятъ на действителността. Началникътъ на гарнизона си е изпълнилъ дълга. Само туй е, което може да се каже около тѣхъ наречения инцидентъ въ Кюстендилъ. Виждате, значи, колко нѣщата се изопачаватъ и се гледа презъ призмата на партизанството, и колко тѣ се раздухватъ.

Азъ искамъ да ме разберете добре, г. г. народни представители, и да вървате въ добритѣ чувства на българския офицеръ къмъ своя народъ, къмъ своята държава, къмъ своя държавенъ глава. Въ миналото той даде много реални, много съществени доказателства за това, какъ той разбира изпълнението на своя дългъ. И днесъ смѣя да ви увѣря, че нѣма поводъ да го вините въ пристрастие или симпатии къмъ тогава или оногава; че нѣмаже било, по-искано съдействие, та войската била крива за това, че била изпатена тамъ, както и въ случая, който се помена сега — за Сини-виръ. Г. г. народни представители! Не трѣбва да се чака да стане инцидентътъ, да стане сбиването, че тогава да се вика войска — нали? Всетаки, трѣбва преди всичко да се взематъ мѣрките, да се запази редътъ; съ известна предвидливостъ мѣрките трѣбва да се взематъ отъ по-рано, а не да чакаме да стане пакостъ, че тогава да искаме съдействието на войската, следъ като жертвитѣ бѣдатъ дадени. Не знамъ какви избори, или какви събрания сѫ ставали тамъ. Ако оня, който е председателствувалъ изборното бюро, е видѣлъ или е очаквалъ, че могатъ да станатъ нежелателни инциденти, и, за да се не дадатъ жертви, съгласно избирателния законъ, навреме е поискалъ да му се изпрати едно войсково отдѣление, азъ смѣтамъ, че той е изпълнилъ дълга си. Какво отражение по-нататѣкъ е дало това нѣщо върху избора, мене малко ме интересува. Важното е, че въ случая е запазенъ редътъ и е избѣгнато да се дадатъ излишни жертви.

Помена се тукъ за онова, което българскиятъ войникъ, българскиятъ офицеръ, българската войска направи въ миналото. Също така азъ вървамъ, г-да, че вие, които така близко до сърцето си имате българската войска; която я следите на всяка стѣпка, които виждате българския войникъ или офицеръ вънъ, било при тържествени случаи, било при ежедневната имъ работа; вие, които ги следите,

които се вглеждате въ тях, въ края на краищата, всетаки не може да не се радвате на тая бодра войнишка фигура, която представят нашият офицеръ и нашият войникъ. И не може да не чувствувате, че тоя войникъ и тоя офицеръ сж излѣзли изъ срѣдата на своя народъ; че нито касти има въ войската и че нито за преторианство може да става дума; че той е чадо на своя народъ, че той е най-ценното, най-здравото отъ това, което народътъ е могълъ да излъчи изъ своята срѣда, и че това, което той представлява, е действительно изразъ на една ежедневна работа върху себе си, както по отношение на физическа тренировка, така и по отношение на душевно, морално възпитание; и че може да се разчита на тоя войникъ и на този офицеръ, че тѣ ще изпълнятъ своя дългъ, когато потребва.

Дълженъ съмъ да се спра на комунистическата пропаганда, съ която, както знаете, имахъ и по-рано възможността тукъ да ви занимавамъ.

Като по даденъ сигналъ, отъ миналата есенъ тая пропаганда почва да дава своите прояви въ разнитъ войскови части; да се формиратъ армияшки, съ задача да снабдяватъ своите адепти съ оръжие; да внасятъ разложение въ редоветъ на войската, за да отиде работата дотамъ, че утре, когато войникътъ ще бъде цовиканъ да изпълни своя дългъ, да вдигне той оръжие срещу офицера, срещу под-офицера и да не изпълнява тѣхните заповѣди. Върѣки усилията, които се правятъ, г-да, да остане работата имъ прикрита и къртовска, всетаки, благодарение на непрекъснатия и постояненъ надзоръ, на съприкосновението, на общуването на офицера и под-офицера съ войника, и най-малките прояви въ тая посока не можаха да останатъ прикрити. Затуй веднага, щомъ тѣ почнаха да се проявяватъ, биваха разкривани и още въ началото се вземаха мѣрки. Виновиниците, както виждате, се подвездаха подъ отговорностъ. Законътъ за защита на държавата дава всички възможности провиненици да получатъ възмездие за тази имъ дѣрзостъ — да посегнатъ на светинята, на най-здравото въ България, въ българската държава; да имъ се даде това, което тѣ заслужаватъ. И азъ вървамъ, че следъ тѣзи нѣколко опити, които ще получатъ съответното възмездие, други подобни опити ще намаляватъ или ще изчезнатъ.

Отъ страна на командуването се взематъ всички мѣрки, за да се проследи тази тѣхна дейностъ и да се открива своевременно. Вънъ отъ това и усилията за възпитанието и за морализирането на крехките души, които се даватъ въ наши рѣце, за да можемъ ние отъ тѣхъ да направимъ едни истински служители на България и на българския народъ, се засилватъ, за да оформимъ това още меко тѣсто въ една здрава, сигурна войнишка маса, която да бъде готова за самопожертвуване тогава, когато интереситъ на държавата поискатъ. Но тѣзи усилия, г-да, които се правятъ отъ страна на командуването въ войската, не бива и не могатъ да останатъ изолирани. Тѣ трѣбва да бъдатъ подпомогнати отъ вънъ, както имахъ случай да подчертая тая си мисълъ и по-рано, защото тия младежи идатъ отъ вънъ, подготвяватъ се, насъскватъ се, надхвърлятъ се съ известни идеи, и ние трѣбва да вземемъ мѣрки още отъ преди тѣ да дойдатъ въ казармата, за да избѣгнемъ изкушенията или условията, които ги правятъ годна материя въ ръцетъ на крайнитъ, на лѣвитъ течения.

Вѣрно е, благоприятни условия за създаване на тая пропаганда и за нейното засилване има много. Преди всичко, стопанскитъ мжнотии, но има и други, отъ морално естество. И тамъ нека ми бъде позволено да спра вашето внимание. Нашето партизанство, нашитъ партийни борби твърде много допринасятъ да разочароваме нашия народъ въ това, което днесъ ние имаме като държавна власт, като държавно управление, и да го тласкаме къмъ една нова власт, която ще премахне несправдитъ на нашия политически животъ. За да ги обезоружимъ, преди всичко ние трѣбва да омекотимъ нашитъ политически борби. И тамъ се налагатъ жертви отъ всички страни. Както офицерътъ е готовъ да прави и прави всѣки денъ жертви въ службата си къмъ родината, така, мисля, че България заслужава, щото и партийнитъ водачи, общественицитъ да направятъ известни жертви въ тази посока. Отъ това ще спечелятъ само България и българскиятъ народъ.

Председателъ: А. МАЛИНОВЪ

Г. г. народни представители! Съ това азъ привършвамъ нѣколкото думи, които смѣтахъ за необходимо да кажа по поводъ гласуването на бюджета на народната отбрана. Благодаря ви още единъ пътъ за добритъ чувства, за сърдечнитъ думи, които казахте по адресъ на българската войска и които — повтарямъ наново — ще намѣрятъ, вървайте, дълбокъ отзвукъ въ срѣдцата на всички военни и ще имъ дадатъ мораленъ потикъ да следватъ безъ колебание пътя си въ служба на родината.

Преди да се подложи на гласуване бюджетътъ, ще моля, както ще се докладва отъ г. докладчика, къмъ забележитъ, които имаме въ бюджета, да се прибави още една малка забележка. (Продължителни ръкоплъскания отъ всички страни)

Председателътъ: Ще пристѣпимъ къмъ гласуване предложението на народния представителъ г. Кантарджиевъ — да се гласува бюджетътъ на Министерството на войната съ акламация.

Тѣй като тоя вотъ е възможенъ, смѣтамъ за нужно да напомнимъ, че заедно съ гласуването на бюджета, тѣй както е представенъ въ проектъ, ще се смѣтне гласувано и измѣненното, направено въ комисията по § 49. Това измѣнение се състои въ туй, че забележката къмъ тоя параграфъ отъ бюджетопроекта е заличена.

Комисията е приела сѣщо, на стр. 15, къмъ така нареченитъ забележки, да се добави, следъ края на текста на забележка 12, фразата: (Чете) „Разпореждането на алиментъ втора отъ точка 7 на чл. 4 отъ закона за бюджета на държавата за 1933/1934 финансова година не се отнася за случая“. Тази добавка сѣщо ще се смѣтне за вотирана, въ „случай“ че бъде гласувано предложението на г. Кантарджиевъ.

Сѣщо ще се смѣтне за вотирано, въ този случай, и предложението на г. военния министъръ, да се добави къмъ 12-та забележка на стр. 15 още една, тринадесета по редъ, редактирана така: (Чете) „Разрешава се събирането на входни такси отъ посетителитъ на военнитъ музеи, които да се използватъ за нуждитъ на сѣщитъ музеи, включително и за наемане помѣщения. Изразходването на събранитъ суми да става съгласно закона за бюджета, отчетността и предприятията, по правилникъ, утвърденъ отъ министъра на войната, съ съгласието на министъра на финанситъ“.

Ще трѣбва да забележа, че вотирано предложението на г. Кантарджиева, ще означава и вотиране на самия бюджетъ.

Моля ония г. г. народни представители, които приематъ съ акламация, безъ да се гласува параграфъ по параграфъ, бюджетопроекта за разходитъ по Министерството на войната за 1933/1934 финансова година, да вдигнатъ рѣка. (Всички народни представители вдигатъ рѣка и ръкоплъскатъ продължително) Мнозинство, Събранието приема. Бюджетопроектътъ за разходитъ по Министерството на войната за 1933/1934 финансова година се смѣта гласуванъ на второ четене.

Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Моля да се вдигне заседанието. Идущото заседание ще бъде въ вторникъ, съ следния дневенъ редъ: второ четене на бюджетопроектитъ: а) на Министерството на възпитанитъ работи и на изповѣданията; б) на Министерството на правосъдието; в) на Министерството на благоустройството и на всички други бюджетопроекти, които сж готови, и по-нататъкъ ще следва дневниятъ редъ отъ днесъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. ст.): Бюджетопроектътъ на Министерството на благоустройството може да бъде поставенъ въ дневния редъ по-напредъ, защото е миналъ вече въ бюджетарната комисия.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Въ понеделникъ сутринята бюджетарната комисия ще има заседание.

Председателътъ: Които приематъ предложението на министъръ-председателя, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 20 ч. 37 м.)

Секретаръ: Т. ХР. МЕЧКАРСКИ

Зам.-началникъ на Стенографското отдѣление: Д. ДУКОВЪ